

Afacerea onestă – cheia succesului

Lilia Carașciuc
Vadim Drelinschi
Viorelia Gâscă
Eugen Roșcovanu
Ianina Spinei
Igor Ursan

**TRANSPARENCY
INTERNATIONAL
MOLDOVA**

Afacerea onestă – cheia succesului

Lilia Carașciuc
Vadim Drelinschi
Viorelia Gâscă
Eugen Roșcovanu
Ianina Spinei
Igor Ursan

Chișinău 2006

CZU 334.7+343.352

A25

Caricaturi: Alex Dmitrov

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Afacerea onestă – cheia succesului / Lilia Carasciuc, Vadim Drelin-schi, Viorelia Gâscă, Eugen Roșcovanu, Ianina Spinei, Igor Ursan / Transparency International – Moldova. – Ch.: Transparency International Moldova, 2006 (Tipogr. „Bons Offices”). – 102 p.

SBN 9975-9869-6-X

1800 ex.

328.185:341.24(094.1)=135.1=161.1

Transparency International – Moldova
Str. 31 august 98, MD-2004, Chișinău, MOLDOVA

tel/fax: (373-22) 237876

www.transparency.md

e-mail: office@transparency.md

UNDP Moldova, 2006

www.undp.md

ISBN 9975-9869-6-X

Cuprins

<i>Cu titlu de introducere</i>	5
1. Corupția în afaceri: de la sondaj la sondaj	7
2. Principiile unui business competitiv, durabil și prosper: practici internaționale	22
3. Etica în afaceri – calea de diminuare a riscurilor	38
4. Alfa și Omega afacerilor: întrebări și răspunsuri	57
5. Aspecte penale ale combaterii corupției în sectorul privat	82
<i>Anexa</i>	98

Cu titlu de introducere

Corupția, dacă e să ne gândim bine, pare a fi unul din cei mai vechi componenți ai civilizației umane. Apelând la Vechiul Testament, ne vom aminti de un oarecare șarpe care a oferit drept mită un măr compatriotei de Eden – Eva. Bănuim că acesta a fost primul caz de corupție fixat în scripturi care, fără îndoială, a exercitat o influență deosebită asupra dezvoltării relațiilor sociale și a superstițiilor (de exemplu, ziua de vineri asociată cu data de 13, numită în popor „vinerea neagră”, aduce, conform moravurilor, doar nenoroc și vine din străvechile timpuri ale lui Adam și Eva, care anume în această zi au mușcat din fructul interzis).

Abia mai târziu au apărut flăcăi-nătărăi în Egiptul antic – cazurile de mituire în rândurile scribilor deveniseră un lucru obișnuit; târgoveții finicieni, care tratau cu cinism fenomenul mituirii, rezervând cadouri și sume de bani pentru coruperea guvernatorilor din statele, în care comercializau marfa; în vechiul Babilon în genere nu se făcea nici o mișcare fără mituirea funcționarilor de stat. Despre funcționarii altor vechi civilizații se poate spune că și ei nu erau nici pe departe un exemplu al moralității în ce privește luarea de mită.

Este de menționat că în statul militarizat al asirienilor existau tentative de combatere a acestei molime, legea prevăzând pedepse aspre pentru luare de mită (avea dreptate fostul președinte american Harry Truman care a zis că dacă dorești eficacitate, mută-te cu traiul într-o țară dictatorială – mai glumim și noi!). Însă aceste pedepse aveau o influență nesemnificativă asupra situației deplorabile a relațiilor sociale, unde corupția era considerată un fenomen firesc.

Prima țară care a etalat corupția ca fenomen ce influențează și distorsionează grav relațiile sociale a fost Roma antică. În dreptul roman îmbinarea termenilor latini „correi” (indicând câțiva participanți angajați de comun acord în soluționarea aceleiași probleme) și „rumpere” (a rupe, a afecta, a deregla) a adus la formarea unui termen unic, care prevedea

implicarea în activitatea a două sau a mai multor persoane cu scopul de a „defecta” mersul normal al procesului judiciar sau al procesului de diriguire a fenomenelor obștești. Lucru care, în fond, nu împiedica câtuși de puțin funcționarii romani să-și umple buzunarele și să accepte cu ușurință diferite daruri din partea vizitatorilor.

Într-o manieră succintă, s-a exprimat gânditorul din Italia medievală Nicolo Machiavelli, considerând corupția nu altceva decât exploatarea posibilităților publice în interese personale.

Utilizarea puterii publice în interese private totdeauna a fost un privilegiu nedeclarat al funcționarului. În unele țări abuzurile de serviciu erau atât de răspândite printre funcționari, încât cazurile de exercitare cinstită a obligațiilor erau întâmpinate cu dușmănie și considerate anomalii. Cam așa stăteau lucrurile, bunăoară, în Rusia țaristă. Anume acolo a luat naștere fraza înaripată „N-ai uns roata – nu se-nvârte”, care este actuală până în zilele noastre. Iar când țarul Petru I a hotărât să spânzure toți cinovnicii hrăpăreți, cneazul Alexandr Menșikov l-a oprit, spunându-i: „Maria Ta, așa poți rămâne fără supuși”.

Este regretabil că din acele vremuri de pomină și până în prezent lucrurile nu s-au prea schimbat. Corupția penetrează cu aceeași râvnă relațiile sociale ale statelor moderne, manifestându-se în sferile politică, social-economică și subminând bazele statalității.

Este greu de a supraestima dauna cauzată de corupție:

- în politică (unde sunt adoptate hotărâri politice neîntemeiate în favoarea unei minorități privilegiate interesate) corupția provoacă decepție și apatie politică a societății, adâncește prăpastia între electorat și aleși;
- în economie corupția subminează bazele economiei de piață, creează multiple impedimente în calea întreprinzătorilor; ea sporește riscurile antreprenoriale și de creditare, descurajând potențialii investitori;
- impactul social al corupției rezultă în distribuirea inechitabilă a bunurilor materiale între diverse pături sociale, atunci când cei corupți reorientează bunurile create de întreaga societate spre propria îmbogățire, acutizând starea de inegalitate socială.

1. Corupția în afaceri: de la sondaj la sondaj

La întrebarea „Cu ce Va ocupați?”
40% din respondenți au răspuns ferm “Da”...
Crestomația sociologiei mondiale, TI-Moldova, a. 200 î.H.

Această străveche molimă nu a ocolit nici Moldovioara noastră dragă. Ea este plasată pe locuri puțin onorabile în rating-ul privind nivelul corupției în diverse țări ale lumii.

În studiul din anul 2005 *Diagnosticul mitei în afaceri*, publicat recent de Transparency International, între cele 159 de state incluse în clasament, Republica Moldova ocupă nevrednicul loc 95, între Mali și Tanzania. Indicele perceperii corupției în Moldova a constituit în anul 2005 2,9 puncte, cu 0,6 mai mult decât în anul precedent, iar cel mediu pentru țările CSI – 2,4 puncte. Conform datelor studiului, în rândul țărilor CSI un indice mai avansat decât Moldova îl are doar Armenia care se află pe locul 88. Alte republici ale acestui organism sunt situate în felul următor: Belarus – locul 107, Ucraina – 114, Azerbaidjan – 137, Tadjikistan – 150, Turkmenistan – 157.

Campion absolut a devenit Islanda cu 9,7 puncte. Primele cinci locuri, de asemenea, le dețin Finlanda, Noua Zeelandă, Danemarca și Singapore. România s-a situat pe locul 87. În „Capul cozii” se află Bangladesh și Chad.

Este necesar de menționat că în anul 2004 Moldova a ocupat locul 117. Putem declara, cu o doză infimă de optimism, că nivelul corupției în Moldova descrește. Aceste permutări ale pozițiilor, însă, demonstrează că starea de lucruri în domeniul susmenționat este extrem de nesigură, iar corupția continuă să joace un rol important în viața țării noastre.

Cu toate acestea, avergura corupției și consecințele ei asupra vitalității republicii sunt greu de măsurat în indicatori exacti. Să luăm, de exemplu, domeniul ocrotirii sănătății. Cum pot fi estimate rezultatele nepotismului

(de exemplu, numirea rudelor în funcții necorespunzătoare calificării acestora) atunci când este vorba de numărul decedaților? În același timp se știe cert că sănătatea națiunii este unul din cei mai importanți factori ai oricărui stat. Sau alt exemplu din domeniul învățământului public. Cum s-ar putea depista numărul de facto al atestatelor și diplomelor „cumpărate” la calcularea traumatismelor în producție cauzate de pseudoeminenți?

Dar cum pot fi calculate prejudiciile cauzate de organele de control care repartizează inechitabil povara impozitelor, de judecători care pronunță verdicte injuste, de polițiști, procurori și colaboratori ai organelor de securitate care conduc pârținitor urmărirea penală și astfel deteriorează securitatea statului?

Toate aceste întrebări nu au răspunsuri clare. Un lucru, însă, este cert: corupția diminuează disciplina de muncă a organelor puterii publice, și fonează imaginea puterii de stat în ochii societății civile, astfel subminând bazele statalității moldovenești.

Un-doi-trei, „albișori” și „puhăvei”

Pentru a releva cauzele și nivelul răspândirii corupției în organele de stat și pentru a măsura gradul de influență a acesteia asupra mediului antreprenorial, organizațiile internaționale notorii conduc diverse cercetări analitice. De exemplu, în raportul anual al *Forului Mondial Economic pe anii 2004-2005* s-a dat apreciere impactului corupției asupra mediului de afaceri și s-a conchis: corupția diminuează competitivitatea economică.

Pe de altă parte, în studiul riscurilor economice efectuat de *Control Risk Group* se menționează faptul că aproximativ 40% din respondenți consideră că, inclusiv în țările unde nivelul corupției este destul de mic (Marea Britanie, SUA, Olanda, Germania, Hong Kong, Singapore), corupția influențează simțitor nivelul investițiilor. De exemplu, în Hong Kong și Singapore multe firme cu surplus de capital nu riscă să-l investească din cauza corupției în țările-recipient.

Pentru a studia principiul și gradul de răspândire a corupției în organele de stat din țara noastră, Transparency International – Moldova desfășoară tradiționalul sondaj confidențial printre businessmanii autohtoni, cărora li se propune să răspundă la un șir de întrebări. Nu a făcut excepție nici anul 2005.

Răspunsurile confidențiale ale celor circa 500 de businessmani și 1000 de reprezentanți ai gospodăriilor particulare ne ajută să pătrundem în esența cauzelor ce frânează dezvoltarea mediului antreprenorial în Moldova și dau o apreciere vastă fenomenului corupției nu doar din punctul de vedere al banalei luări de mită.

Piedici în calea întreprinzătorilor

Din cele 20 probleme esențiale incluse în chestionar primul loc îl dețin cu fermitate impozitele exagerate – 2,75 puncte. Pe locul doi se plasează corupția – 2,68 (în anul 2002 – 2,85). Pe locul trei se află legislația fiscală imperfectă – 2,52 (în anul 2002 – 2,99). În general, totul se desfășoară conform scenariului clasic – banii și corupția pășesc umăr la umăr. Vorba germanului: „Până nu cântă doamna plină, opera nu se termină”.

Probleme cu care se confruntă oamenii de afaceri

Probleme	Valoarea medie		
	2000	2002	2004 - 2005
Inflația	2,80	2,68	2,35
Lipsa proprietății pentru a fi depusă în gaj	-	2,22	2,08
Impozitele și taxele înalte	-	-	2,75
Legislația fiscală imperfectă	3,22	2,99	2,52
Accesul dificil la credite bancare	-	2,44	2,12
Criminalitatea	2,79	2,47	2,21
Corupția	3,21	2,85	2,68
Deficitul de forță de muncă calificată	1,86	2,30	1,94
Infrastructura slab dezvoltată a pieței	-	2,42	2,15
Situațiile de monopol pe piață	-	2,38	2,23
Intimidările din partea poliției	2,05	1,92	2,11
Lipsa materiei prime	1,91	1,89	1,81
Numărul exagerat al controalelor și inspecțiilor	-	2,39	2,45
Instabilitatea politică	2,61	2,59	2,09
Schimbările frecvente ale legislației	2,93	2,95	2,20
Regulile complicate de inițiere a businessului	2,43	2,45	2,32
Problemele și reglementările la export/import	2,35	2,34	2,24
Controlul prețurilor	1,90	1,96	1,96
Dificultățile în repatrierea valutei	1,82	1,83	1,80
Legislația muncii imperfectă	2,42	2,63	1,88

Făcând analogie cu sondajele altor țări din Europa de Est (Bulgaria, Bosnia și Herțegovina ș.a.), se poate observa că acolo corupția nu depășește locul patru. Faptul că în Moldova corupția se situează pe locul doi, depășindu-l pe cel de-al treilea cu doar 0,16 puncte, provoacă dureri de cap justificate – corupția creează în continuare probleme grave în Republica Moldova.

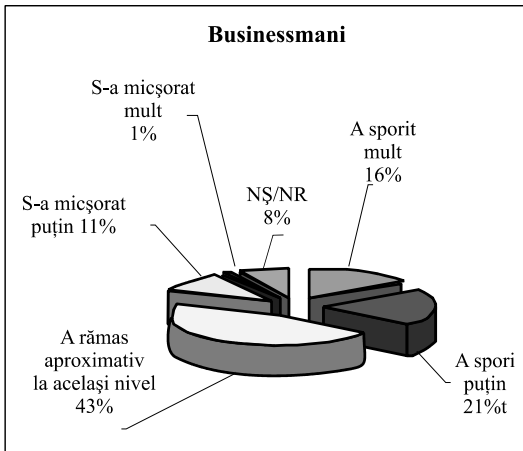
Altfel spus, corupționarii noștri sunt ca de obicei în rândurile de vază, omniprezenți, având drept călăuză principiul „Din orice porcărie tăiem câte-o felie”. Mijlocașii acestei liste, cu indicii între 2,45 și 1,94 puncte, sunt următoarele probleme: lipsa proprietății valabile pentru gaj, crimi-

nalitatea, accesul limitat la credite bancare, deficitul forței calificate de muncă, monopolul pe piață, amenințări din partea poliției, controale și inspecțiile multiple, instabilitatea politică, modificările frecvente ale legislației, procedurile dificile la lansarea unei afaceri, controlul asupra prețurilor și problemele ce țin de operațiile de import-export.

Șirul problemelor este finalizat de legislația muncii imperfectă – 1,88 (în anul 2002 – 2,63), lipsa materiei prime – 1,81 (în anul 2002 – 1,89), iar ultimul loc îl dețin dificultățile în repatrierea valutei – 1,80 (anul trecut – 1,83). Barem cu repatrierea valutei nu-s probleme! Dar cum se va descurca sistemul bancar autohton cu miliardul de dolari furnizat de gastarbeiter-i? Vrei-nu-vrei, dar capii băncilor vor fi impuși să perfecționeze sistemul internațional de transferare a banilor.

Evoluția problemei

Doar 16% din businessmanii chestionați consideră că în ultimele 12 luni în țara noastră corupția a crescut considerabil. 43% sunt de părerea că acest fenomen rămâne la nivelul anului precedent. Optimiștii care, de obicei, sunt în minoritate și văd corupția în scădere vizibilă constituie doar 1%.

Curios este și faptul că respondenții (în comparație cu anii precedenți), apreciind evoluția corupției autohtone, preferă să recurgă la caracteristici mai moderate; acei care consideră că nivelul corupției s-a ridicat ori a coborât un pic, constituie, respectiv 21 și 11%. Altfel spus, o parte impunătoare a respondenților afirmă că situația în do-

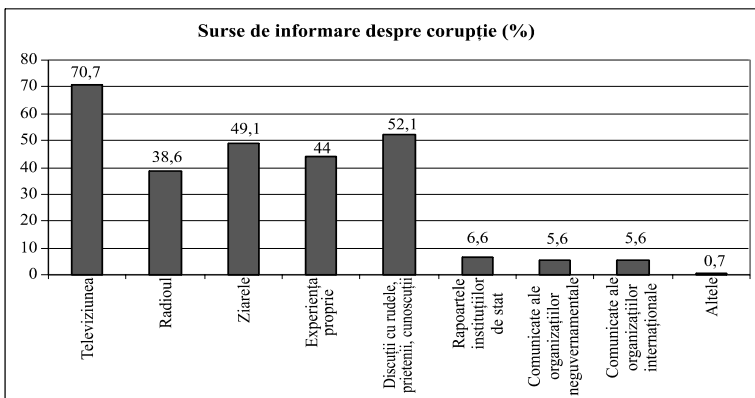
meniul corupției a devenit un pic mai favorabilă. Mersi și de atât!

Cauzele corupției

Drept cauze fundamentale ale corupției respondenții au numit salariile infime (1,37), nepedepsirea persoanelor corupte (1,38) și faptul că statul nu dezbate problemele în mod serios (1,6). Printre cauze, de asemenea, sunt numite presiunea venită din partea rudelor și a prietenilor – 2,85 (ca să-ți închipui!); presiunea acționată de șefi – 2,50 (mai treacă-meargă); lipsa standardelor etice la funcționari publici – 2,08 (obraznicia unora se pare sa nu aibă limite). Remarcă: sunt vizați nu toți funcționarii, ci doar partea malignă a acestora).

De unde obținem informații despre corupție?

Businessmanii consideră că cel mai des iau cunoștință de corupție din programele TV – 70,7%; discuțiile cu rudele, prietenii și cunoscuții – 52,1% (vizând răspunsul la întrebarea anterioară, putem vorbi cu siguranță despre o tendință – părerea celor apropiați și a prietenilor formează în mare măsură atât imaginea gândirii, cât și acțiunile businessmanilor); pe locul trei se află citirea ziarelor – 49,1%; experiența proprie – 44%; audierea emisiunilor radiofonice – 38,6%.

Apoi urmează tot felul de „măruntaie” informaționale de tipul: știri ale organizațiilor nonguvernamentale, raporturi ale organelor statale, de asemeni, informații ale organizațiilor internaționale. Așadar, „diplomația de bucătărie” este eternă!

A cui palmă este mai „lată”?

La întrebarea cât de frecvent sunt nevoiți să recurgă la bani, cadouri și contacte personale pentru a-și soluționa problemele, respondenții oftează din greu: „Foa-a-rte des”.

Campionii olimpici care au depășit cota de 70% sunt esculapii autohtoni. Să fim sinceri, despre „unsul palmei” doctorilor se vorbește deschis pe coridoarele clinicilor și spitalelor – cât și cui trebuie să i se dea. Medicii locali (din fericire, nu toți), fiind întrebați cum o mai duc cu jurământul lui Hipocrate, schițează un zâmbet ironic, în cel mai bun caz – sfios. Dacă, în situația unei estorcări frontale de bani, medicul aude bâlbâiala Dvs. despre poliția de asigurare – îi sare țandăra definitiv. Și deoarece în acest dialog estorcatorul are o superioritate vădită, cel cu boala este nevoit să cedeze.

Ceva mai puțin de 70% au acumulat poliția, vama și alte servicii la frontieră. Nimic de mirare, căci frazele înaripate din filmele anilor trecuți „poliția mă ocrotește” și „vama-ți dă culoare verde” acum sunt percepute de businessmani ca o batjocură deschisă față de numeroșii bani pierduți, necesari pentru a „rezolva problema” în aceste domenii. Următorii alini-

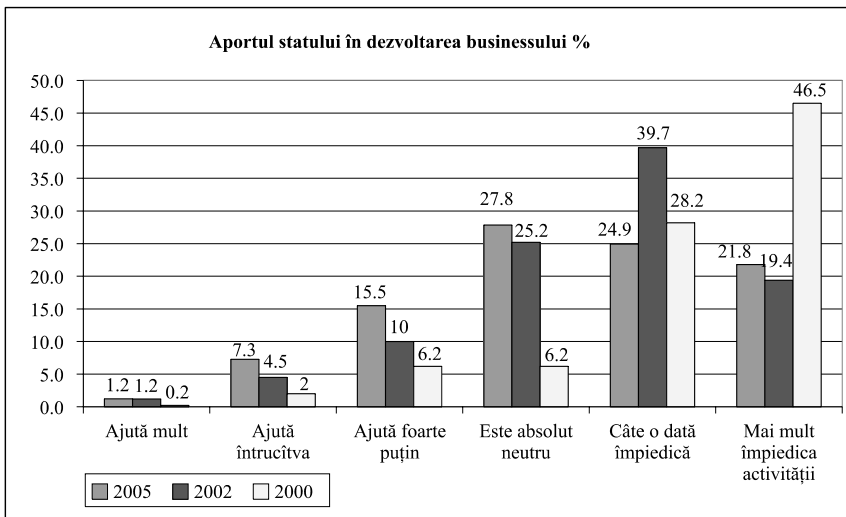
ați în coloana „luptătorilor ardenti în numele banilor” sunt colaboratorii învățământului public, însumând și aceștia mai mult de 60%.

Pentagonul „șperțarilor” îl încheie inspectorii fiscali, acumulând puțin peste 50%.

De la 40 la 50% au acumulat lucrătorii stațiilor sanitaro-epidemiologice, instanțele judecătorești și cele de licențiere. De la 30 la 40% – procuratura, organele de privatizare, ministerele și departamentele, organele de administrare locală, birourile de pașapoarte, Centrul de Combatere a Crimelor Economice și Corupției.

De la 20 la 30% – organele cadastrale, birourile notariale, accesul la resursele financiare. De la 10 la 20% au acumulat outsider-ii emeriți, băieții cu înclinații mai puțin pronunțate la estorcarea de mită – lucrătorii serviciilor comunale, Camera Înregistrării de Stat, inspectoratul energetic, Camera de Comerț... Slavă acestor oameni! De fapt, datele respective ilustrează nu atât experiența de viață a respondenților, cât perceperea lor asupra corupției, lucru care poate fi nu chiar obiectiv.

Aportul statului la dezvoltarea antreprenoriatului

Atunci când respondenții au fost rugați să dea o apreciere faptului, dacă statul susține businessul ori ba, majoritatea au remarcat că statul pune mai puține piedici ca acum doi ani. În cifre avem următorul tablou: 1,2% (în 2002 – 1,2%) din chestionați consideră că statul îi ajută din plin; 7,3% (în 2002 – 4,5%) – ajută uneori; 15,5% (în 2002 – 10%) – ajută destul de puțin; 27,8% (în 2002 – 25,2%) – sunt absolut neutri; 24,9% (în 2002 – 39,7%) – pe alocuri pune piedici; 21,8% (în 2002 – 19,4%) – mai mult împiedică desfășurarea activității.

În fond, chiar dacă se întrezărește o tendință spre îmbunătățire, părerile nu s-au schimbat radical. În special majoritatea respondenților, în comparație cu sondajele anilor precedenți, au devenit mai rezervați în expunerea propriei păreri.

De cât timp este nevoie pentru „soluționarea problemelor”

Atunci când businessmanii au fost întrebați cât timp pierd la rezolvarea problemelor care vizează relațiile cu funcționarii instituțiilor de stat, ei au răspuns că 22%, adică peste 1/5 din timpul total de muncă.

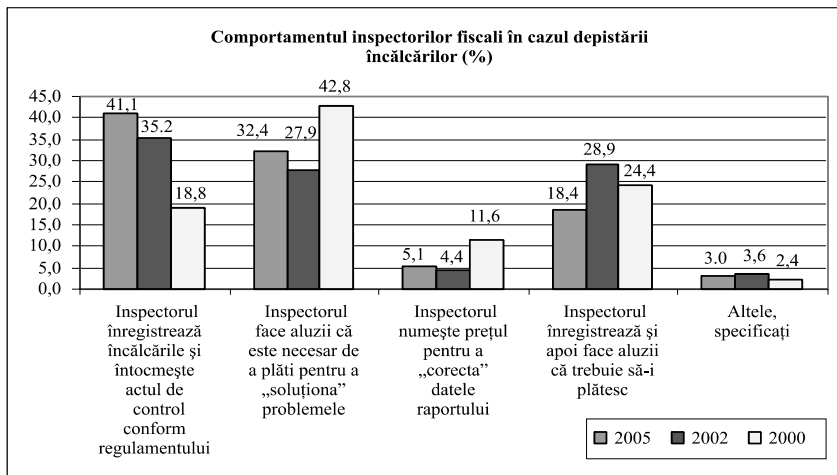
A scăzut numărul atât a controalelor oficiale, cât și a întâlnirilor neoficiale cu lucrătorii inspectoratului fiscal – de la 3,6 în 2002 la 2,72 în anul 2005; inspecțiile energeticienilor – de la 6,1 la 2,96; de asemenea, inspecțiile serviciilor sanitaro-epidemiologice – de la 4,2 la 3,04.

În același timp s-au întetit vizitele „pe nepus în masă” a colaboratorilor poliției – numărul lor a crescut de la 3,9 în anul 2002 la 4,38 în 2005. Businessmanii se întrebă nedumeriți: ce vor, de fapt, aceștia? Răspunsul îl putem doar ghici. Probabil, să nu se uite „cine e stăpân în casă”. Poate acesta și este motivul (comparativ cu sondajele anilor trecuți) răspunsurilor zgârcite și suspicioase ale respondenților?

Despre denunțarea corupției

Ca să fim sinceri inspectoratul fiscal se prezintă de data aceasta într-o lumină mai favorabilă decât în sondajele precedente. Pe lângă faptul că s-a redus numărul vizitelor nemotivate la agenții economici, s-a mai îmbunătățit și componenta calitativă.

Actualmente 41,1% din businessmeni consideră că inspectorul, de obicei, înregistrează devierile și întocmește un act regulamentar (pentru comparație – în anul 2002 această cifră a constituit 35,1%, iar în anul 2000 – 18,8%. Progres incontestabil!).

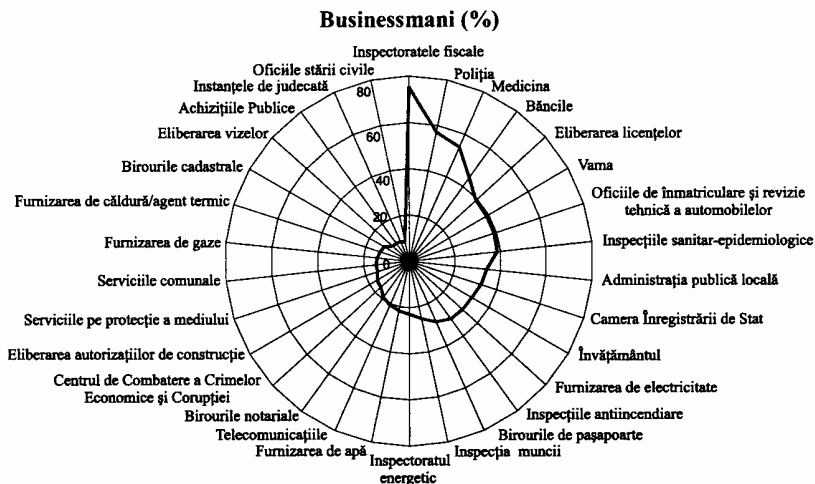

Ce-i drept, în opinia a 32,4% din respondenți inspectorul oricum face aluzie businessmanului că ar trebui să se caute la buzunar, dacă dorește cu tot dinadinsul să soluționeze problema (în 2002 – 27,9%, iar în 2000 – 42,8%). Ponderea businessmenilor care consideră că inspectorii numesc direct suma necesară pentru „corectarea” datelor din raport continuă să rămână neînsemnată – 5,1% (în 2002 – 4,4%, în 2000 – tocmai 11,6%, chit că numărul „rectiliniarilor” s-a micșorat în jumătate, te pomenești că au fost măturați din slujbă?); și, cu siguranță, inspectorul mai întâi înregistrează actele, apoi face aluzii la plată – 18,4% din respondenți (în anul 2002 – 28,9, iar în anul 2000 – 24,4%). Este exact ca în filmul de pe timpurile sovietice, când basmacul îl întreabă pe soldatul Suhov din Armata Roșie: „Vrei să mori imediat, ori preferi să te mai chinui?” La care acesta din urmă răspunde: „Bineînțeles, vreau să mă mai chinui”.

Mai mult, dacă fraudă a fost înregistrată, pentru „aplanarea” situației businessmanul este nevoit să-i plătească inspectorului o sumă frumușică, care constituie aproximativ 39,7% din suma proximei amenzi (anterior – 38%, dar ce să-i faci – inflația, căderea dolarului...).

Cu cine contactează mai des?

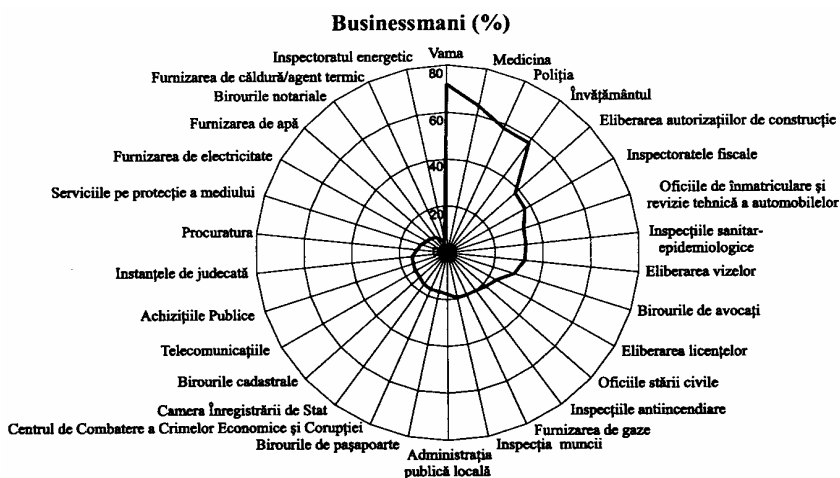
Mai frecvent – 80% din businessmeni contactează cu inspectorii fiscali (salutabil că aceste contacte barem au câștigat în calitate).

De la 60 la 40% din agenții economici sunt forțați să contacteze reprezentanții poliției, organelor de ocrotire a sănătății, băncilor și instanțelor abilitate să elibereze licențe. De la 40 la 20% – sunt reprezentanții vămilor, administrației publice locale, Camerei Înregistrării de Stat, colaboratorii învățământului public, pompierii, birourile de pașapoarte ș.a. Celelalte instanțe prezintă indici neînsemnați – de la 20 până la 10%. Este mai mult decât modest indicele referitor la contactele businessmenilor cu Centrul de Combatere a Crimelor Economice și Corupției – aproximativ 15%.

Cui i se plătește mai des?

Recordul absolut în acest context îl deține vama și alte servicii de frontieră. Aici se plătește în 70% de cazuri, ceva mai modest storce medicina – 62%, colaboratorii poliției și ai învățământului public iau mită în 59% de cazuri.

Apoi curba nesățioșilor cade brusc. De la 38 la 20% au acumulat serviciile de eliberare a autorizațiilor pentru construcții, de înregistrare a automobilelor, inspecția sanitaro-epidemiologică, serviciile de intermediere la eliberarea vizelor, biroul de avocați, serviciile de eliberare a licențelor, a actelor stării civile, inspecția anti-incendiară. Celelalte instanțe, cu un comportament modest, au însumat de la 19 la 5%. Ce-i drept, nimeni nu poate pune mâna-n foc că în spatele acestei modestii nu se poate isca o „palmă râioasă” care să ia mită din plin.

Cât se plătește?

În cadrul cercetării au fost acumulate 1374 de mărturii despre dare de mită de către respondenți (602 cazuri cu businessmani și 772 cazuri cu gospodării particulare). În 298 de cazuri este vorba de colaboratorii organelor de ocrotire a sănătății (de la 10 la 9600 lei); în 182 cazuri – de colaboratorii poliției (de la 20 la 12 600 lei); în 182 cazuri – de vameși (de la 65 la 32 000 lei). În opinia businessmanilor vameșii și alte servicii de frontieră pot fi declarați campioni – iau mai rar decât medicii, în schimb mai gras!

Mărimea mitei

Plăcut surprinși, constatăm că mărimea mitei s-a micșorat cu 40%. Valoarea estimativă totală a mitelor constituie 406,844 mil. lei.

Agenții economici, din câte se pare, au conștientizat faptul că cei ce oferă mită sunt pedepsiți în egală măsură cu cei care o acceptă. Nu este deloc plăcut să comunici cu aceștia din urmă, mai ales, dacă nu excluzi perspectiva condamnării împreună cu ei la închisoare.

Și totuși, mituirea persistă. Cele trei instanțe continuă să împartă între ele „pedestalul de onoare” – vama și alte servicii de frontieră (120,058 mil. lei); inspectoratul fiscal (69,263 mil. lei), poliția (44,804 mil. lei). Închiptuiți-vă că acest vertiginos elan este canalizat la exercitarea funcțiilor de serviciu, dar nu la umplerea propriilor buzunare (este de remarcat că aici sunt vizați doar cei ”răi de labă”), acești funcționari nu ar avea preț!

Despre participarea la oferte de achiziții publice

Una din formele de realizare a producției și de prestare a serviciilor din partea companiilor naționale este participarea la tendere, pe care le desfășoară cu regularitate instituțiile de stat.

Rezultatele sondajului demonstrează că tot mai multe companii naționale participă la asemenea tendere. În 2005 circa 16,2% din respondenți au participat la tendere de achiziții publice (pentru comparație, în 2002 – peste 8%). Respondenții explică neparticiparea companiilor naționale la tendere prin următoarele: dificultatea procedurilor de achiziționare – 22,3%; prețurile exagerate ale acestor proceduri – 16,4%; concurența sporită – 17,7%; nu ar fi obținut contractul fără o taxă neoficială – 22,0%; procedura achiziționării de stat nu este transparentă și echitabilă – 22,3%; contractele directe sunt mai accesibile – 23,8%; nu ține de domeniul nostru – 52,3%.

Despre situații dificile

Respondenților li s-a pus următoarea întrebare: dacă ar fi nimerit într-o situație dificilă, ar fi plătit mită? „Da” au răspuns 28% din agenții economici, „Nu” – 12%; 60% din cei chestionați vor soluționa problema în funcție de circumstanțe. Cu alte cuvinte, probabilitatea dării de mită în situații dificile este destul de mare. „Dacă nevoia mă va sili – voi da” – iată laitmotivul răspunsurilor majorității businessmanilor.

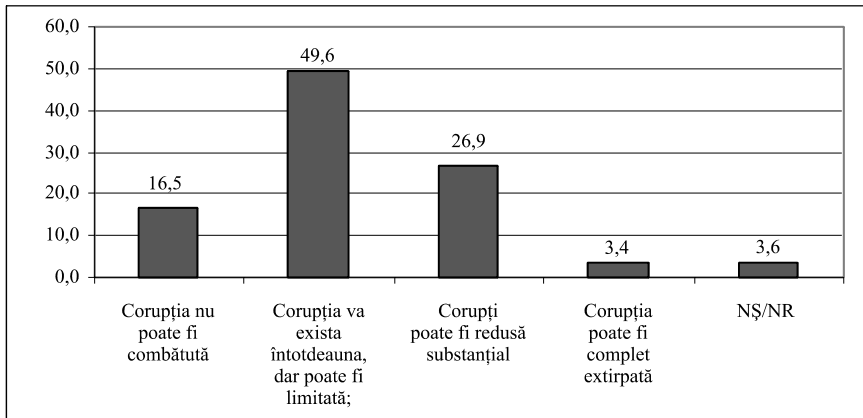
Populația Republicii Moldova se ciocnește cu fenomenul corupției foarte frecvent. În perioada ultimelor 12 luni cu astfel de cazuri s-au ciocnit 61% din businessmanii chestionați. Mai mult, 90% din ei, confruntându-se cu acest fenomen, nu s-au adresat în instanțe, motivând următoarele: 37% au considerat că se va complica situația; 40% și-au exprimat siguranța că nu s-ar fi schimbat nimic; 19% își închipuie că le va lua prea mult timp; 2% nu știu unde să se adreseze în asemenea cazuri și 2% au subliniat în lista chestionarului „alte cauze”.

Și totuși 10% au apelat la instanțele oficiale!

Cu o doză de precauție se poate susține că gradul de credibilitate pentru organele competente crește întrucâtva (anterior au apelat doar 6%).

Astfel, 8,7% au apelat la prieteni, cunoscuți, rude; 13% – la șefi; 4,3% din chestionați au recurs la ajutorul presei; 8,7% s-au adresat organelor anticorupție; 21,7% – în instanțe judiciare; 4,3% – avocaților; 60,9% – poliției. Mai mult, 48,7%, adresându-se în instanțele enumerate, parțial sau definitiv, și-au rezolvat problema. Este un indice încurajator. Un semn al însănătoșirii treptate. Dar, lucru știut, bolile grave nu se tratează cu ușurință. Așa că, vorba aia: „până una-alta, pacientul e mai mult viu decât mort”.

Poate fi corupția combătută?

Așadar, 16% din businessmani consideră că în Republica Moldova corupția nu poate fi stârpită nicidecum; 49,6% – corupția va exista în permanență, însă extinderea ei poate fi limitată; 26,9% – corupția poate fi redusă substanțial; 3,4% – corupția poate fi lichidată total; 3,6% – nu s-au determinat. Cum se vede scepticismul celor chestionați este încă destul de mare, în același timp o treime din ei sunt convinși că este necesară o luptă permanentă cu corupția. Acesta ar fi un indiciu al maturizării societății civile din Moldova, un semn al scăderii gradului de indiferență față de problemele privind corupția.

Cum putem combate corupția?

Cele mai eficace metode de combatere a corupției în sectorul public sunt considerate majorarea salariilor și înăsprirea pedepselor pentru cei care iau mită. Ambele părți au acumulat câte 3,7 puncte. Ceva mai puțin entuziasm respondenții au manifestat față de mituitori – 3,4 puncte. Celelalte căi (asigurarea independenței judecătorilor, implementarea cerințelor stereotipe în aprecierea funcționarilor de stat, promulgarea bugetului organelor autogestionare, aplicarea codurilor etice pentru funcționarii publici, informarea populației, reducerea cazurilor de intervenție a statului în problemele economice, controlul asupra veniturilor funcționarilor, predarea cursurilor de etică) au înscris un indice mediocru – de la 3 la 2,6 puncte.

Astfel, respondenții consideră că o metodă cât de cât eficientă de luptă contra funcționarilor „necurați la mână” este îmbinarea biciului (sub aspect de pedeapsă) și a turtei dulci (sub aspect de majorare a salariilor).

Mai există o sursă neexplorată – exigența față de propria persoană, adică renunțarea la obișnuința de a oferi mită.

Maxima preferată a lui Henry Ford era: „Valorifică orice șansă, căci ea poate fi ultima”.

2. Principiile unui business competitiv, durabil și prosper: practici internaționale

Succesul înseamnă transformarea cunoștințelor
în acțiune pozitivă
D. Leeds

Fiecare om de afaceri își poate formula expres cheia succesului său în business. Mulți oameni de afaceri consideră, pe bună dreptate, că acest succes se datorează abilităților lor antreprenoriale, profesionalismului angajaților, accesului la capital, existenței piețelor de desfacere, etc.

Totodată, fiecare om de afaceri poate expune prompt și impedimentele desfășurării propriului business. Printre multiplele probleme de acest gen businessmanii autohtoni invocă instabilitatea legislativă, birocrăția, corupția, interpretarea legii în favoarea statului, numeroasele controale inopinate, etc.¹. După cum s-a remarcat deja, corupția este percepută de oamenii de afaceri din Republica Moldova drept al doilea după gravitate impediment al businessului. Această opinie este deosebit de alarmantă având în vedere disponibilitatea ridicată a businessmanilor autohtoni de a plăti mită.

Faptul că corupția are un impact economic nefast nu poate fi contestat de nimeni. Multiplele studii denotă că acest fenomen sporește riscul afacerilor, creează condiții de concurență neloială și defavorizează fluxul de investiții. Oamenii de afaceri sunt foarte reticenți la perspectivele investiției în țările cu un nivel înalt al corupției. Mulți dintre ei nu investesc, fiind îngrijorați de riscul investițiilor și reputația țării, iar alții falimentează din motivul că concurenții lor au dat mită.

Este de remarcat că în țările economic dezvoltate corupția este percepută de oamenii de afaceri ca un impediment mai puțin grav decât în țările în tranziție. De ce? Aceasta se explică prin faptul că țările economic dez-

¹ Business forum "Climatul investițional în Moldova", septembrie 2005.

voltate au acumulat importante practici de prevenire a corupției, iar eforturile lor comune pe plan internațional s-au soldat cu elaborarea și implementarea unui șir de documente (convenții, acorduri, principii, etc.) o componentă a cărora este promovarea bunelor practici de guvernare /conducere a afacerilor și reducere a corupției în sectorul privat.

Printre cele mai semnificative inițiative în acest context pot fi numite: Principiile guvernării corporative, Ghidul pentru Întreprinderi Multinaționale, Convenția privind Combaterea Mituirii Funcționarilor Publici Străini în Tranzacțiile Internaționale de Afaceri (OCDE), Convenția Națiunilor Unite Împotriva Corupției, Pactul Global al Națiunilor Unite, etc.

Guvernarea /conducerea afacerilor: de ce ea este actuală?

Pentru mulți reprezentanți ai businessului autohton noțiunea de *conducere a afacerilor (întreprinderilor)* mai rămâne astăzi o enigmă. Aceasta se referă, în special, la întreprinderile mici și mijlocii, proprietarii și managerii cărora nu sunt bine familiarizați cu conceptul de guvernare a afacerilor și nu cunosc avantajele acesteia.

La moment nu există un mod unic de abordare a noțiunii de conducere a afacerilor. În mod simplist, ea poate fi interpretată ca „modul în care o întreprindere este condusă și controlată”². De asemenea, ea poate fi concepută ca un sistem de relații între administratorii întreprinderii, managerii și proprietarii acesteia în vederea asigurării unei activități eficiente și protecției intereselor proprietarilor și altor persoane interesate. O altă definiție ar fi că conducerea corporativă este o totalitate a principiilor, regulilor și normelor prin care se asigură conducerea întreprinderilor de către manageri în folosul proprietarilor. Ea reprezintă o măsură de asigurare a activității întreprinderilor și a controlului asupra lor din partea unui cerc larg de persoane interesate (acționari, angajați, creditori, clienți, etc.)³.

² Cadbery Reports, 1992, UK.

³ OCDE, *Principiile guvernării corporative*, 1999.

De ce este atât de actuală conducerea afacerilor și ce avantaje poate oferi ea oamenilor de afaceri? Eficientizarea businessului, în special, prin prisma sporirii profitabilității, rămâne în permanență scopul lui major. De aceasta sunt preocupați, în primul rând, profesioniștii în materie de marketing, finanțe și contabilitate care aplică tehnici performante de gestionare a activelor, datoriilor întreprinderilor, etc. Ne vom referi la alte instrumente care, de asemenea, contribuie la atingerea acestui scop – principiile, codurile de conducere a afacerilor și programele de orientare socială a companiilor.

Principalele obiective ale unei bune conduceri a afacerilor sunt:

- asigurarea unei protecții eficiente a drepturilor proprietarilor /acționarilor;
- comunicarea permanentă, eficientă și utilă între proprietarii /acționarii, managerii, administratorii, angajații întreprinderilor;
- eficiența obținută prin alegerea deciziilor optime de către consiliul de administrare;
- disciplină financiară realizată prin auditului intern și extern al întreprinderii;
- informarea permanentă a publicului cu privire la obiectivele și situația financiară a întreprinderii, cu respectarea secretului comercial;
- asumarea responsabilității față de comunitate și protecția mediului ambiant.

Pornind de la obiectivele vizate, un bun sistem de conducere a afacerilor trebuie să se bazeze pe reguli și principii clare care stabilesc atribuțiile, obligațiile și responsabilitatea administratorilor și executivului întreprinderii, determină relațiile dintre proprietari, manageri și alte persoane interesate (creditori, angajați, autorități publice, etc.), contribuie la apărarea drepturilor proprietarilor și angajaților întreprinderii și fac posibilă exercitarea controlului asupra managementului.

În mod firesc, businessmanii ar putea replica că pentru crearea unui asemenea sistem de conducere a afacerilor este necesară elaborarea multip-

lelor documente interne, aplicarea și monitorizarea respectării lor, inclusiv prin dări de seamă /rapoarte adiționale. Aceasta ar putea birocratiza și îngreuna conducerea întreprinderilor.

Experiența internațională atestă că, deși sunt necesare eforturi suplimentare pentru a crea un bun sistem de conducere a afacerilor, aceste eforturi se recuperează din plin. Eficiența practicilor de bună conducere a afacerilor rezultă din multiplele avantaje pe care aceste practici le oferă businessului:

- creșterea performanțelor economico-financiare ale întreprinderii (majorarea volumului vânzărilor, profitului, rentabilității, valorii de piață, etc.);
- îmbunătățirea imaginii și sporirea atractivității investiționale a întreprinderii;
- sporirea încrederii din partea partenerilor interni și externi, precum și a consumatorilor;
- reducerea riscului coruperii persoanelor cu funcții de răspundere a întreprinderii;
- eficientizarea utilizării capitalului propriu și facilitarea accesului la noi surse de capital;
- diminuarea costurilor creditării, etc.

În fond, toate aceste momente conferă businessului stabilitate, continuitate și credibilitate. Nici un om de afaceri nu poate renunța la aceste deziderate.

Investitorii sunt dispuși să plătească mai mult pentru companiile care aplică un bun sistem de conducere a afacerilor. Potrivit sondajului realizat de compania McKinsey⁴ între 200 de investitori instituționali, 75% din oamenii de afaceri intervievați au remarcat că la luarea deciziilor investiționale existența și aplicarea principiilor de conducere a companiei este la fel de importantă ca rezultatele economico-financiare. De asemenea, circa 80% din cei chestionați sunt gata să plătească mai mult pentru acțiunile unei companii cu o calitate înaltă a conducerii corporative, decât pentru acțiunile unei companii cu indicatori financiari similari, dar cu un nivel mai scăzut al conducerii afacerilor.

⁴ McKinsey. *Investor Opinion Survey*, 2000.

Principiile conducerii afacerilor

Principiile guvernării corporative ale OCDE (principiile OCDE), prima versiune a căroră a fost aprobată în anul 1999, întrunesc un șir de reguli și norme prin care se asigură conducerea și gestionarea companiilor în interesul investitorilor și acționarilor⁵. Ele sunt recomandate spre aplicare atât în țările membre ale acestei organizații, cât și în alte țări.

În mod rezumativ esența principiilor OCDE este redată în tabelul de mai jos:

Principii	Specificare
Protejarea drepturilor acționarilor	Existența și respectarea unor mecanisme sigure de înregistrare și exercitare a dreptului de proprietate asupra acțiunilor (inclusiv prin vânzare, moștenire, donație, etc.); de acces la informații relevante privind activitatea întreprinderii; de participare la adunările generale ale acționarilor; de alegere a membrilor consiliului; de obținere a unei cote-părți din profitul întreprinderii.
Tratamentul echitabil al acționarilor	Toți acționarii din aceeași categorie, inclusiv minoritari sau străini, trebuie tratați în mod egal, având posibilitatea de a fi protejați efectiv în cazul nerespectării drepturilor lor. Tranzacțiile cu utilizarea informației interne în interesele proprii ale persoanelor cu funcții de răspundere ale întreprinderii și ale celor afiliate lor trebuie să fie interzise. Membrilor consiliului și managerilor trebuie să li se ceară dezvăluirea conflictelor de interese privind tranzacțiile întreprinderilor.
Dezvăluirea și transparența informației	Companiile trebuie să asigure transparența, oportunitatea și veridicitatea informațiilor privind rezultatele activității, inclusiv obiectivele activității; structura de capital, membrii consiliului și executivului și remunerația acestora; factorii de risc material previzibili, rezultatele financiare, etc.

⁵ Forumul privind Stabilitatea Financiară a introdus aceste principii printre cele 12 norme fundamentale de soliditate a sistemului financiar care sunt subiecte de referință în materie de conducere a întreprinderilor pentru Raportul asupra Respectării Standardelor și Codurilor (ROSC) al Băncii Mondiale și Fondului Monetar Internațional.

	<p>Informațiile trebuie pregătite, auditate și dezvăluite în conformitate cu standardele avansate de contabilitate, raportare financiară și nefinanciară și de audit. Anual urmează să se efectueze auditul extern de către o companie independentă pentru a asigura opinia obiectivă și neutră asupra conformării rapoartelor financiare cu standardele internaționale.</p> <p>Metodele de diseminare a informațiilor trebuie să asigure obținerea informațiilor corecte, relevante și oportune. Dezvăluirea informațiilor nu trebuie să pună în pericol poziția întreprinderii pe scena competiției, cu excepția cazurilor în care informațiile sunt esențiale pentru decizia de investiții și pentru a evita inducerea în eroare a investitorilor.</p>
<p>Responsabilitatea consiliului societății</p>	<p>Consiliul trebuie să asigure respectarea și aplicarea legislației. Funcțiile-cheie țin de analiza și orientarea strategică a companiei, aprobarea planurilor de acțiuni majore, a politicilor de risc, bugetelor anuale și planurilor de afaceri; analiza remunerației membrilor consiliului și a personalului executiv; controlul și monitorizarea conflictelor de interese; controlul financiar, etc.</p> <p>Membrii consiliului trebuie să acționeze pe bază de informații complete, credibile, cu diligență și prudență în interesul societății și acționarilor.</p>
<p>Rolul persoanelor interesate în administrarea companiilor</p>	<p>Drepturile persoanelor interesate (angajații, furnizorii, creditorii, guvernul, societatea civilă) prevăzute de legislație trebuie recunoscute și respectate, iar cooperarea activă dintre ele trebuie încurajată pentru crearea locurilor de muncă și asigurarea stabilității financiare a întreprinderii și societății în întregime.</p>

În anul 2004, ca urmare a conflictelor și crizelor corporative dintr-un șir de state economic dezvoltate și în tranziție, principiile OCDE au fost revizuite. Pentru a restabili încrederea în activitatea întreprinderilor s-au propus amendamente privind necesitatea promovării unei politici eficiente referitoare la conflictele de interese (în special, elaborarea și dezvăluirea procedurilor de dirijare a conflictelor), necesitatea aplicării unor norme sigure de transparență și informare a persoanelor interesate despre

activitatea întreprinderilor, precum și a necesității creșterii contribuției proprietarilor în stabilirea remunerației conducătorilor întreprinderilor, etc.

Este de remarcat că, deși aceste principii au fost propuse spre aplicare întreprinderilor mari, elaboratorii au remarcat că statele care aderă la această inițiativă ar trebui să încurajeze întreprinderile mici și mijlocii să respecte recomandările date într-o măsură cât mai mare.

Coduri de conducere a afacerilor

Codurile de conducere a afacerilor întrunesc standardele (regulile și principiile) de gestionare a întreprinderilor. Emitenții acestora diferă de la țară la țară. Printre ei figurează organele statale, asociațiile businessmanilor, investitorii instituționali, etc. Un sprijin considerabil în acest scop îl oferă rețeaua internațională de guvernare corporativă, instituțiile specializate și centrele academice.

Codurile conțin recomandări referitoare la cele mai avansate practici de conducere a afacerilor și poartă, de regulă, un caracter voluntar. Lor le revine un rol aparte în dezvoltarea, perfecționarea și popularizarea acestor practici în mediul de afaceri.

Aria de aplicare a codurilor de conducere a afacerilor este destul de vastă. Prevederile lor pot fi aplicate în orice întreprindere, dar, cu precădere, în societățile pe acțiuni de tip deschis cotate la bursă. Subiectele abordate în coduri se axează pe principiile de bază ale conducerii corporative invocate mai sus, precum și pe mecanismele de realizare ale acestora.

Scopul principal al codurilor este protecția intereselor proprietarilor /acționarilor indiferent de cota deținută de ei în capitalul social. Cu cât mai înalt este nivelul de protejare a acestor drepturi, cu atât mai multe șanse au întreprinderile de a atrage investiții interne și din străinătate, precum și de a contribui la utilizarea rațională a acestora. Suplimentar la aceasta, codurile permit de a reglementa unele chestiuni reflectate insuficient în legislație, contribuie la prevenirea conflictelor corporative, iar în cazul apariției lor fac posibilă soluționarea acestora la nivel de întreprindere, până a se adresa în instanțele de judecată. Aplicarea codurilor

diminuează, de asemenea, riscurile coruperii persoanelor cu funcții de răspundere ale întreprinderilor, minimalizând riscul prejudicierii intereselor patrimoniale ale proprietarilor și statului. Suplimentar la aceasta, codurile contribuie la instituirea unor tradiții de conducere civilizată a afacerilor.

De unde businessmanii ar putea să se informeze pentru a elabora coduri de conducere a afacerilor? Cele mai relevante documente de acest gen pot fi găsite pe pagina web a Institutului European de Governare Corporativă (www.ecgi), care cuprinde 175 de coduri de conducere a întreprinderilor, regulamente ale consiliului și executivului companiilor, ghiduri și rapoarte privind instituirea conducerii corporative, elaborate în circa 60 de țări. Este important faptul că majoritatea acestor documente au fost aprobate după anul 2000.

Este de menționat că un șir de state ex-socialiste care promovează principiile economiei de piață (Ungaria, Lituania, Polonia, Slovacia, Cehia, România) au aprobat și implementează deja coduri de conducere a afacerilor.

Cod voluntar de guvernanță corporativă (*Camera de Comerț și Industrie a României, 2002*), structura:

Principii

Capitolul I. Scop și definiții

Capitolul II. Aria de aplicare

Capitolul III. Structura consiliului de administrație, condiții și numire (structura consiliului, împărțirea competențelor, condiții privind numirea unei persoane în consiliul de administrație, mărimea consiliului, natura contractului de administrare, natura contractului încheiat între societate și directorii executivi, întrunirile consiliului, atribuțiile principale ale consiliului, rolul directorilor executivi, contractele de muncă ale directorilor executivi, remunerarea administratorilor)

Capitolul IV. Comunicare și transparență (comunicarea cu constituenții interni (acționarii, creditorii, finanțatorii, clienții), rapoartele administratorului către acționari, tipuri de rapoarte puse la dispoziția acționarilor de administratori, rapoartele care trebuie puse la dispoziția administratorilor de către directorii executivi)

Capitolul V. Conținutul financiar al activității administratorilor (cerințe minime obligatorii pentru administratorii și directorii executivi, cenzorii)

Capitolul VI. Dispoziții finale

Avantajele codurilor de bună conducere a afacerilor sunt evidente și pentru întreprinderile din Republica Moldova – peste 60% din managerii autohtoni consideră absolut necesară elaborarea și aplicarea unui cod de conducere a afacerilor în companiile lor⁶. Îngrijorează întrucâtva faptul că mai mult de jumătate din respondenți opinează că codul ar trebui să poarte un caracter obligatoriu, adică „regulile de joc” să fie stabilite de stat. Aceasta vorbește despre faptul că nivelul de autoreglementare în mediul de afaceri autohton este insuficient, că oamenii de afaceri ar trebui să-și consolideze eforturile pentru a-și promova interesele și apăra drepturile, pentru a cunoaște și aplica practicile internaționale avansate privind conducerea afacerilor.

Legislația națională privind administrarea afacerilor are o perioadă relativ scurtă de dezvoltare, în ea fiind reflectate o mare parte din standardele internaționale de conducere a întreprinderilor. În rapoartele organismelor financiare internaționale se remarcă că Republica Moldova dispune de o legislație relativ bună a administrării corporative, însă aplicabilitatea ei este redusă. Totodată, prevederile legale existente care țin de sancționarea și răspunderea pentru încălcarea drepturilor acționarilor,

⁶ Transparency International – Moldova, „Administrarea corporativă – premisă a prevenirii și combaterii corupției”, 2004.

ținuirea informațiilor despre activitatea întreprinderilor, utilizarea informațiilor interne în scopuri personale sunt insuficiente pentru combaterea abuzurilor de serviciu, delapidărilor admise de persoanele cu funcții de răspundere ale companiilor. În țară nu au avut loc procese judiciare de mare amploare și de mare succes în pofida multiplelor scandaluri de acest gen.

Nivelul nesatisfăcător al conducerii corporative din Moldova generează multiple conflicte între proprietarii/acționarii și managerii întreprinderilor. Unele din cele mai tipice încălcări ale drepturilor acționarilor constau în „dispersarea” capitalului social al întreprinderilor pentru a reduce cota de participare a investitorilor „nedoriți”. De obicei, aceste chestiuni sunt „rezolvate” prin neinformarea sau chiar neadmiterea acționarilor la adunările generale, prin efectuarea unor emisiuni suplimentare de acțiuni plasate între persoane afiliate. Se practică și răscumpărarea acțiunilor proprietarilor minoritari la prețuri derizorii, transferarea activelor în „firmele-căpușe” aflate sub controlul managerilor, falimentarea artificială a companiilor. Probleme corporative nu se rezumă la cele menționate, ele includ și limitarea dreptului de acces la informațiile despre activitatea întreprinderilor; neinformarea despre deciziile majore luate de conducere, convocarea adunărilor generale paralele și alegerea unor organe executive paralele, etc.

Cauzele acestei situații sunt multiple: nivelul scăzut de informare și școlarizare a acționarilor, în special, a populației în domeniul administrării corporative, inclusiv în contextul drepturilor și obligațiilor acționarilor; experiența insuficientă în acest domeniu a colaboratorii instanțelor judiciare; coruptibilitatea persoanelor cu funcții de răspundere ale întreprinderilor; pedepsele lejere prevăzute de legislație pentru încălcarea cerințelor de dezvăluire a informațiilor corporative, ș.a.

În acest context este foarte important ca inițiativele statului în elaborarea bunelor practici ale dezvoltării afacerilor, și anume *Concepția administrării corporative a întreprinderilor din economia națională*⁷, să nu rămână „o foaie de hârtie”. Având în vedere că multe din prevederile acestui document sunt extrem de oportune pentru mediul de afaceri autohton, în special, necesitatea elaborării codului de administrare corporativă, ele ar trebui să fie susținute de oamenii de afaceri și societatea civilă. Din păcate, în curs de aproape trei ani de la aprobarea acestei concepții nu a fost prezentat publicului și nu a fost discutat proiectul unui asemenea cod.

⁷ Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la adoptarea Concepției administrării corporative a întreprinderilor din economia națională nr.22 din 16 ianuarie 2003, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr.3-5 din 21.01.2003.

O contribuție importantă la complementarea legislației internaționale în contextul dirijării afacerilor, în special sub aspectul prevenirii și combaterii corupției în sectorul privat, este *Ghidul OCDE pentru Întreprinderile Multinaționale* (aprobat de Consiliul OCDE la nivel ministerial, 2000). Ghidul conține o serie de recomandări adresate întreprinderilor în vederea aplicării de către ele a principiilor și standardelor voluntare de bună practică conform prevederilor legislației. În ghid se propune ca modul de activitate al întreprinderilor să fie armonizat cu politicile statale pentru a consolida încrederea reciprocă între întreprinderi și societatea în care ele operează, pentru a ajuta la îmbunătățirea climatului investițiilor străine și a spori contribuția la procesul de dezvoltare durabilă.

Prevederile acestui ghid se axează pe diverse direcții de activitate, cum ar fi politicile/principiile generale, deschiderea informațiilor, combaterea dării și luării de mită, forța de muncă și relațiile de muncă, mediul înconjurător, competiția, impozitarea, interesele consumatorului, etc.

Extras din Ghidul OCDE pentru Întreprinderile Multinaționale, capitoul „Combaterea dării și luării de mită”

Întreprinderile nu trebuie, direct sau indirect, să ofere, să promită, să dea sau să solicite mită sau alte avantaje necuvenite pentru a obține sau pentru a menține contracte de afaceri sau alte avantaje necorespunzătoare. De asemenea, întreprinderilor nu li se va solicita și nici nu li se va pretinde să dea mită sau alte avantaje necuvenite.

Întreprinderile se angajează:

1. Să nu ofere și să nu cedeze cererii de a plăti funcționarilor publici sau salariaților partenerilor de afaceri o cotă parte din plata unui contract. Să nu folosească subcontracte, să nu achiziționeze ordine sau acorduri de consultanță în scopul de a canaliza bani spre funcționarii publici, salariații partenerilor de afaceri sau spre rudele sau asociații lor în afaceri.
2. Să se asigure de faptul că remunerarea agenților este corespunzătoare și se face pentru servicii numai conform legii. Dacă este relevant, să pună la dispoziția autorităților competente o listă cu agenții salariați în legătură cu tranzacțiile făcute cu organisme publice și întreprinderi de stat.
3. Să sporească transparența activității lor în lupta împotriva mitei și extorcării. Măsurile luate pot include angajamente publice împotriva dării și luării de mită și extorcării, precum și dezvăluirea sistemului de gestiune adoptat de companie pentru a onora aceste angajamente. Să întrețină o atitudine deschisă și dialogul cu publicul, astfel încât să sprijine conștientizarea acestuia și cooperarea în lupta împotriva mitei și extorcării.
4. Să sporească conștientizarea salariaților, precum și permeabilitatea acestora față de

politica companiei împotriva mitei și extorcării, prin difuzarea corespunzătoare a acestora și prin programe de instruire și proceduri disciplinare.

5. Să adopte sisteme de control de gestiune care să descurajeze mita și practicile corupte, și să adopte practici de audit și de contabilitate financiară și impozitară care să prevină înființarea de conturi secrete sau “în afara registrelor”, sau întocmirea unor documente în care nu se înregistrează corect și cinstit tranzacțiile care fac obiectul lor.

6. Să nu aducă contribuții ilegale candidaților la funcția de funcționar public, partidelor politice sau altor organizații politice. Să expună public aceste contribuții și să le comunice cadrelor superioare de conducere.

Responsabilitatea socială a întreprinderilor

În ultimii ani o componentă importantă a activității întreprinderilor devine orientarea lor socială prin realizarea diferitelor programe de protecție a mediului înconjurător; ameliorare a condițiilor de trai al salariaților; instruire, perfecționare și reciclare a cadrelor, etc. Responsabilitatea socială a businessului poartă caracter voluntar și presupune o obligație de a promova astfel de politici și de a lua astfel de decizii care corespund scopurilor și valorilor societății. Cu alte cuvinte, ea este un „contract” dintre oamenii de afaceri, stat și comunitate, obiectivul căruia este de a contribui la bunăstarea societății.

Criteriile de evaluare a responsabilității sociale pot fi diferite în funcție de diverși factori (tipul și mărimea întreprinderii, amplasamentul ei, structura capitalului, etc.) și pot include măsurile de protecție a mediului, relațiile cu angajații, calitatea mărfurilor și serviciilor, participarea la acțiuni de binefacere ș.a. Cu cât mai dezvoltată este societatea, cu atât mai riguroase sunt criteriile de responsabilitate socială, și cu atât mai multe beneficii rezultă din ele.

Cercetările confirmă că nu este vorba exclusiv de îmbunătățirea imaginii, creșterea vânzărilor, productivității muncii și a profitabilității. Sunt importante, de asemenea, sporirea loialității angajaților față de întreprindere, fidelizarea consumatorilor, creșterea încrederii investitorilor. Avantaje suplimentare pot fi oferirea facilităților fiscale (la nivel național și local), reducerea numărului de controale ale organelor statale, etc.

Astfel, potrivit instrucțiunilor Curții Supreme de Justiție a SUA, sancțiunile aplicate

companiilor pot fi reduse sau chiar anulate în cazul în care acestea realizează programe sociale eficiente.

Drept exemplu al sporirii spectaculoase a capitalizării companiilor social responsabile poate servi calculul efectuat de J. Collins și J. Porras: 1 USD investit în 1926 într-un fond de investiții care plasează mijloacele în companii social responsabile ar putea crește în 1990 până la 6356 USD, în timp ce fiind investit în companii simple ar putea atinge suma de 955 USD.

Pentru evaluarea nivelului responsabilității sociale peste hotare sunt utilizați diferiți indici specializați: FTSE4Good⁸ (calculat în Europa), Dow Jones Sustainability Index (SUA), etc. Astfel, pentru a fi incluse în clasaamentul indicelui FTSE4Good, companiile trebuie să îndeplinească un șir de cerințe: să promoveze programe de protecție a mediului, să publice rapoarte despre realizarea acestor activități în ultimii trei ani, să dispună de un cod etic și să aplice politici de șanse egale pentru salariați. Suplimentar la aceasta, întreprinderile trebuie să-și declare atașamentul față de standardele Organizației Internaționale a Muncii și să-și asume angajamentele privind respectarea drepturilor omului.

Având în vedere beneficiile rezultate din aplicarea programelor sociale, este explicabilă popularizarea intensă a acestora de către companiile promotoare. Există mai multe forme de raportare a responsabilității sociale, unul dintre cele mai populare standarde fiind GRI (*Global Reporting Initiative*)⁹, care întrunește actualmente 700 de companii notorii din lume. Este de remarcat că numai pentru dreptul de a prezenta rapoarte potrivit acestui standard voluntar companiile plătesc anual până la 30 mii USD.

Deși orientarea socială rămâne, în mare măsură, o preocupare a companiilor mari, întreprinderile mici și mijlocii, în virtutea cerințelor cu caracter social și etic impuse acestora de către corporații, sunt tot mai mult antrenate în acest proces.

Un animator al promovării principiilor unui business prosper, responsabil și anticoruptibil este și Organizația Națiunilor Unite. *Pactul Global*, lansat de această organizație în anul 2000, reprezintă un acord de

⁸ <http://ftse.com/ftse4good>

⁹ [www..globalreporting.org](http://www.globalreporting.org)

parteneriat între Națiunile Unite și mediul de afaceri. Această inițiativă are ca bază 10 principii extrase din *Declarația universală a drepturilor omului*, *convențiile de bază ale Organizației Internaționale a Muncii*, *Declarația de la Rio asupra mediului înconjurător și dezvoltării și Convenția ONU împotriva corupției*.

Extras din Convenția Națiunilor Unite împotriva corupției¹⁰, art.17 „Sectorul privat”.

1. Fiecare stat parte ia, conform principiilor fundamentale ale dreptului său intern, măsuri pentru prevenirea corupției implicând sectorul privat, întărirea normelor de contabilitate și audit în sectorul privat și, dacă este cazul, prevederea de sancțiuni civile, administrative sau penale eficiente, proporționate și punitive, în caz de nerespectare a acestor măsuri.

2. Măsurile care permit atingerea acestor obiective pot include, în special:

- a) promovarea cooperării între serviciile de investigații și de reprimare și instituțiile private vizate;
- b) promovarea elaborării de norme și proceduri pentru apărarea integrității instituțiilor private vizate, inclusiv coduri de conduită pentru ca întreprinderile și toate profesiile interesate să-și exercite activitățile în mod corect, onorabil și adecvat, pentru a preveni conflictele de interese și pentru a încuraja aplicarea bunelor practici comerciale de către întreprinderi între ele, precum și în relațiile lor contractuale cu statul;
- c) promovarea transparenței între entitățile private, inclusiv, dacă este cazul, a măsurilor privind identitatea persoanelor fizice și juridice implicate în înființarea și în gestiunea societăților;
- d) prevenirea folosirii improprii a procedurilor de reglementare a entităților private, inclusiv a procedurilor privind subvențiile și licențele acordate de către autoritățile publice pentru activități comerciale;
- e) prevenirea conflictelor de interes prin impunerea, după caz, și pentru o perioadă rezonabilă, de restricții în exercitarea activităților profesionale de către foștii agenți publici sau la angajarea de către sectorul privat a agenților publici după demisia sau pensionarea acestora, atunci când respectivele activități și respectiva angajare sunt direct legate de funcțiile pe care acești foști agenți publici le exercitau sau le supervizau când erau în funcție;
- f) aplicarea la întreprinderile private, ținând seama de structura și de mărimea lor, de norme de audit intern suficiente pentru a facilita prevenirea și descoperirea actelor de corupție și supunerea evidențelor și declarațiilor financiare

¹⁰ Convenția ONU împotriva corupției a fost adoptată la New York la 31 septembrie 2003 și deschisă spre semnare la Merida (Mexic) la 9 decembrie 2003. Republica Moldova a semnat Convenția în cauză la 28 septembrie 2004.

solicitate de aceste întreprinderi private la proceduri corespunzătoare de audit și de certificare.

3. Cu scopul de a preveni corupția, fiecare stat parte ia măsurile necesare, conform legilor și reglementărilor sale interne privind ținerea de registre și evidențe contabile, publicarea de informații despre declarațiile financiare și normele de contabilitate și de audit, pentru a interzice ca actele următoare să fie îndeplinite în scopul de a săvârși oricare dintre infracțiunile stabilite conform prezentei convenții:

- a) stabilirea de evidențe în afara registrelor;
- b) operațiunile în afara registrelor sau insuficient identificate;
- c) înregistrarea de cheltuieli inexistente;
- d) înregistrarea de elemente de pasiv al căror obiect nu este concret identificat;
- e) utilizarea de documente false;
- f) distrugerea intenționată de documente contabile, atunci când legea nu o prevede.

4. Fiecare stat parte refuză deductibilitatea fiscală a cheltuielilor care constituie mită, al căror vărsământ este unul dintre elementele constitutive ale infracțiunilor stabilite conform art. 15 și 16 din prezenta convenție și, dacă este cazul, al altor cheltuieli efectuate în scopul corupției.

Întreprinderile semnatare ale *Pactului Global* – acum peste 2000, reprezintă 80 de țări, care s-au angajat să integreze aceste principii în strategia și activitatea lor și să le promoveze în mod activ în relațiile cu comunitatea din care fac parte. Principiile se referă, în special, la respectarea drepturilor omului, a libertății de asociere și recunoașterea dreptului de negociere colectivă, eliminarea oricăror forme de muncă forțată sau obligatorie, favorizarea folosirii unor tehnologii ecologice și combaterea tuturor formelor de corupție.

Sperăm că informațiile despre experiența internațională referitoare la practicile unei bune conduceri a întreprinderilor nu vor fi interpretate de cititori ca materii cu tentă de „știință și ficțiune”, capabile să trezească doar scepticism privind oportunitatea și utilitatea lor.

Este adevărat, că în Republica Moldova asemenea practici sunt încă în stadiu de formare. Pentru a realiza progrese în acest domeniu este nevoie de timp, cunoștințe și de un parteneriat efectiv al tuturor actorilor implicați în acest proces – oamenii de afaceri, reprezentanții organelor statale și ai societății civile.

Un drum lung începe de la primul pas. Un prim pas real și util ar putea fi elaborarea și aplicarea în practică a codurilor de conducere a afacerilor care ar putea contribui la civilizarea businessului autohton și ieșirea lui pe piețele internaționale.

3. Etica în afaceri – calea de diminuare a riscurilor

- Pisică de Cheshire, ești atât de bună să-mi spui încotro trebuie s-o iau de aici?
- Asta depinde mult de locul unde vrei să ajungi, a spus Pisica.
- Mi-e totuna, zise Alice.
- Atunci nu are importanță pe ce drum o s-o iei, a răspuns Pisica.

*Charles „Lewis Carroll” Dodgson
autorul cărții „Alice în Țara Minunilor”*

... și încă o dată despre etica în afaceri

Scandalurile financiare din lume, care au coincis cu începutul noului mileniu, au readus în lumina rampei eterna dilemă între „etică” și „afaceri”. Profitul cu orice preț urmărit în lumea afacerilor, fără a lua în considerație, de exemplu, principiile responsabilității întreprinderii, duce inevitabil la practici ilegale și, în consecință, la pierderi și intentarea unor dosare civile și/sau penale împotriva companiilor și conducerii acestora.

Ca răspuns, tot mai des, în cercul oamenilor de afaceri se vorbește despre „valori și standarde etice”, „coduri de conduită în afaceri ale întreprinderilor”, „investiții etice” etc.

Astfel, Ovidiu Nicolescu, președintele Consiliului Național al Întreprinderilor Private Mici și Mijlocii din România, a remarcat într-un interviu publicat în presă: „Fără nici o îndoială, etica în afaceri a existat, există și va exista mereu, dar modul cum este aceasta abordată și operaționalizată și, mai ales, proporția elementelor care o fac să fie operațională variază într-o măsură foarte mare, ținând cont de caracteristicile mediului economic, precum și de dorința factorilor politici de a avea un anumit tip de mediu economic”.¹¹

¹¹ <http://www.afacerieuropene.ro/> – publicația românească “Afaceri europene”.

Expresiile „etica în business” și „coduri de conduită în afaceri” adesea țin de corporațiile¹² multinaționale, care sunt forța motrice în practicile comerciale social responsabile. Acestea au o experiență de zeci de ani în adoptarea și punerea în aplicare a valorilor și principiilor de conduită etică atât în cadrul companiei, cât și în relațiile cu actorii externi (consumatorii, clienții, furnizorii).

În ultimii ani se vorbește despre elaborarea și respectarea unor standarde etice și de către întreprinderile mici și mijlocii. Companiile mari pot juca un rol important în îmbunătățirea practicilor comerciale pe scară largă, stabilind un climat general al responsabilității în afaceri și promovând standarde și acorduri internaționale. Însă *întreprinderile mai mici* pot juca un rol substanțial în dezvoltarea comunităților locale în care ele activează.

În Republica Moldova, unde întreprinderile mici și mijlocii reprezintă cea mai mare parte a economiei naționale, este necesară aderarea la proceduri echitabile, responsabile și transparente în vederea avansării reformelor în lumea întregă. Companiile multinaționale pot încerca să rămână transparente și responsabile, însă în cazul în

care furnizorii și partenerii lor locali din țările în tranziție ignorează bunele practici în afaceri, aceste eforturi sunt, pur și simplu, risipite.

Întreprinderile mici și mijlocii uneori abordează indirect problemele eticii în afaceri sau implementează indirect unele practici etice în vederea creării unui mediu de lucru mai bun și dezvoltării unei culturi a companiei. Dar adesea, din cauza lipsei resurselor financiare și tehnice, ele se limitează doar la problemele de angajare. Ele nu sesizează „etica în afaceri” drept un element separat și integral al strategiei lor comerciale. Astfel,

¹² Corporație – (în societatea medievală) formă specifică de organizare a activității economice a meseriașilor; breaslă; întreprindere mare, societate pe acțiuni (Dicționar explicativ al limbii române – DEX).

problema lipsei de resurse și expertiză tehnică, de care multe întreprinderi mici și mijlocii nu dispun, este soluționată tot mai des prin intermediul *asociațiilor de business*. Prin aderarea la aceste asociații și unirea resurselor lor, întreprinderile mai mici pot dezvolta și implementa cu succes programe etice pentru întreaga ramură sau industrie.

În contextul țărilor cu un cadru reglementar imperfect, cum este și cazul Republicii Moldova, întreprinderile mici și mijlocii nu au capacitățile necesare să aplice practici comerciale responsabile și să aibă relații bune cu comunitatea. Astfel, ele sunt nevoite să încalce legislația pentru a supraviețui.

Totodată, țările instabile din punct de vedere politic sau economic, democrațiile eșuate, țările cu un înalt nivel al corupției, piețele unde lipsesc drepturile de proprietate și sisteme legale eficiente, predomină economia subterană în proporții mari și nu există mecanisme de impunere sunt caracterizate prin încălcări ale drepturilor omului, bariere pentru desfășurarea afacerilor, restricții privind libertatea de exprimare și abuzuri ale procesului democratic. Toate acestea sunt în detrimentul întreprinderilor care doresc să contribuie la instituirea și dezvoltarea unui mediu economic stabil și să fie competitive pe plan global.

Aceste țări trebuie să creeze un mediu prietenos pentru afaceri, care ar oferi stimulente. Numai în acest caz companiile vor aplica în afacerile lor bunele practici etice și aceasta, la rândul său, și nu din cauza presiunilor societății sau obligațiilor morale, va duce la profituri pe termen lung.

Întreprinderile mici și mijlocii au început să înțeleagă importanța respectării și implementării unor standarde etice pentru a supraviețui în viitor: nu numai pentru a avea grijă de afacerile din prezent, ci și pentru a le planifica pe cele din viitor. Aici un rol important îl are codul etic și de conduită în afaceri al companiei (cod de conduită). *Indiferent de mărimea și tipul întreprinderii, principiul, potrivit căruia antreprenorul trebuie mereu să privească în viitor, și nu doar cu referință la profit, ci și sub aspectul impactului și dezvoltării relațiilor cu părțile interesate, este valabil întotdeauna.*

În prezent, pentru a supraviețui și a concura pe piața economică națională și globală, întreprinderile mici și mijlocii din Republica Moldova trebuie

să adopte strategii mai eficiente în vederea administrării riscului reputației și eticii afacerilor, să elaboreze norme și proceduri pentru apărarea integrității lor, inclusiv *coduri de conduită* care ar consolida angajamentul întreprinderilor pentru etica globală, respect și justiție.

Companiile trebuie să întreprindă eforturi pentru o cauză bună, dincolo de filantropie și marketing. Politicile orientate etic pot aduce companiei prosperitate, pot contribui la dezvoltarea unei societăți mai bune, la protejarea drepturilor omului și la facilitarea dezvoltării națiunilor.

Beneficiile practicilor comerciale etice, indivizibilitatea afacerilor și comunității, și complexitatea crescândă a mediului socio-economic în care operează întreprinderea semnaleză o nouă eră în conducerea afacerilor.

Beneficiile practicilor etice ale întreprinderii

Ce ție nu-ți place altuia nu-i face (*proverb*)

Întreprinderile mici și mijlocii sunt cele care pot câștiga teren considerabil față de companiile mari, atunci când implementează practici etice în activitatea lor. Aplicarea unui cod etic și de conduită în afaceri favorizează întreprinderile mici și mijlocii prin îmbunătățirea reputației și a imaginii mărcii comerciale, prin acces sporit la capital, prin abilitate sporită pentru a atrage angajați înalt calificați, prin moravuri și angajamente îmbunătățite, prin riscuri și costuri comerciale reduse și prin performanță financiară sporită.

Îmbunătățirea reputației și imaginii mărcii comerciale. Potrivit studiului *Voice of the Leaders Survey* (2003) al World Economic Forum, reputația companiei este percepută drept unul dintre instrumentele de bază ale succesului afacerii.¹³ Rezultatele studiului (sondajul a fost distribuit la 1500 executivi din peste 1000 companii de frunte din lume) arată că circa 60% din cei intervievați estimează că reputația bună poate contribui la capitalizarea de piață a companiilor până la 40%. O bună reputație, de asemenea, contribuie la capacitatea companiilor de a menține profiturile și

¹³ “Corporate Brand Reputation Outranks Financial Performance as Most Important Measure of Success” World Economic Forum, January 2004.

performanța de-a lungul timpului, după cum s-a menționat în studiul privind performanța companiilor *Fortune 1000* în perioada anilor 1980-1990.¹⁴

Numeroase studii arată că, într-adevăr, consumatorii valorează încrederea lor în întreprinderi. Ei sunt gata să plătească o primă pentru onestitatea și angajamentul companiei față de promisiunile sale. Întreprinderile, la rândul lor, conștientizează efectele benefice pentru afacere ale unui interes sporit al consumatorilor în imaginea companiilor. Astfel, ele cheltuiesc resurse considerabile nu numai pentru crearea unei reputații bune, ci și pentru menținerea acesteia.

În interviul acordat ziarului „Ziua”, Dănuț Mureșan, membru în Consiliul de Conducere a Asociației Patronilor și Meseriașilor din Cluj, a remarcat următoarele: „Am observat în relațiile mele de afaceri că foarte mulți parteneri au un adevărat cult pentru onoarea în afaceri. De mulți ani m-am gândit la faptul că nu poți să "ai gură mare" dacă la tine în curte nu este ordine. Cum aș putea să am pretenții față de stat, partenerii de afaceri, dacă eu nu-mi respect cuvântul și nu sunt în felul în care îl aștept de la alții? Cred că, foarte mulți întreprinzători sunt la fel ca și mine.”¹⁵

Pe scurt, compania poate pierde încrederea investitorilor și publicului general peste noapte, însă recăștigarea acestei încrederi durează foarte mult timp. Respectarea unor norme de conduită etică, însă, poate duce, în consecință, la profit și competitivitate pe termen lung.

De ce o întreprindere are nevoie de un cod de conduită?

Un cod de conduită eficient reduce costurile și sporește profiturile, deoarece:

- Reduce incidențele de corupție, fraudă și alte încălcări.
- Reduce situațiile de conflict de interese.
- Sporește încrederea clienților, furnizorilor și contractanților.
- Sporește credibilitatea cumpărătorilor și agenților de vânzare.
- Sporește loialitatea angajaților și bunăvoința întreprinderii.

¹⁴ „Corporate Social Responsibility Monitor 2002 – Executive Brief” Environics International Ltd.

¹⁵ Ziarul „Ziua”, decembrie 2004.

Acces sporit la capital. Importanța unei reputații bune pentru performanța continuă a întreprinderii duce la un alt avantaj al practicilor de afaceri etice și responsabile – îmbunătățirea poziției pe piețele de credit. În mod esențial, companiile social responsabile și care respectă standarde etice pot atrage mai mult capital și pot lua împrumuturi la un cost total mai mic. De aceea, investițiile social responsabile sunt în creștere în întreaga lume. Potrivit organizației „Social Investment Forum”, cu sediul în Washington, D.C., în anul 2003 mai mult de 2 trilioane dolari SUA de capital (activ, bunuri) în portofoliile administrate profesional din SUA erau investiții social responsabile, ceea ce reprezintă o creștere de 80% din 1997 – o realizare remarcabilă considerând decăderea economică substanțială din această perioadă.¹⁶

Un studiu în materie din Europa arată tendințe similare ale creșterii investițiilor social responsabile în ultimii ani. Sondajul *CSR Project on Managing and Communicating CSR for Value – Final Report* realizat printre managerii de fonduri europene, analiștii financiari și responsabilii pentru relațiile cu investitorii arată că 50% din investitorii de bază privesc considerațiunile sociale și ale mediului ambiant ca devenind trăsături semnificative ale principalelor decizii investiționale în următorii doi ani. Riscurile non-financiare tot mai mult sunt privite ca fiind importante în procesul investițional, puțin mai mult de 50% declarând că profesioniștii investiționali deja iau sistematic în considerație aspectele privind guvernarea corporativă, managementul riscurilor, relațiile cu consumatorii/clientii.

Cu alte cuvinte, în cazul companiilor responsabile în managementul financiar al resurselor lor, reputația prezintă valoare nu numai pentru investitori, ci și pentru creditori.

Abilitate sporită pentru a atrage angajați înalt calificați. Moravuri și angajamente îmbunătățite. Adițional la avantajele externe ale bunelor practici, întreprinderile beneficiază în mod inerent de poziția și reputația lor îmbunătățită. Practicile comerciale etice și social responsabile pot spori în mod eficace capacitatea companiei de a atrage și menține lucră-

¹⁶ „Corporate Social Responsibility: Lessons Learned” Natural Resources Canada Sustainable Development Website, March 2004.

tori înalt calificați. De exemplu, un studiu al Reputation Institute, instituție internațională de cercetare, arată că absolvenții instituțiilor de învățământ superior, atunci când consideră oportunitățile de angajare după absolvire, sunt atrași mai mult către companiile care au o reputație socială bună. Întreprinderile cu programe etice puternice în mod tipic înregistrează principii morale/etice înalte ale angajaților.¹⁷

Aceste avantaje pot fi efectul direct al introducerii politicilor „prietenoase față de familie” și utilizării programelor de voluntariat pentru a dezvolta calificările angajaților. Aceste practici, de asemenea, pot avea efecte indirecte, precum sunt moralul și loialitatea sporite ale angajaților față de companie, aceștia fiind mândri de faptul că fac parte din ea. Mai mult decât atât, loialitatea angajaților, care, de asemenea, poate fi sporită atunci când există practici etice la locul de muncă, deseori este tradusă în loialitatea consumatorilor și, prin urmare, în vânzări și profituri sporite.

Riscuri și costuri comerciale reduse. Participarea la programele etice și realizarea unor eforturi privind protecția mediului înconjurător sunt circumstanțe atenuante pentru companie atunci când autoritățile publice stabilesc mărimea amenzii sau altă sancțiune pentru încălcarea legislației de către aceasta. Cu alte cuvinte, amenda poate fi redusă în mod considerabil într-un proces judiciar, dacă compania poate demonstra că ea a întreprins eforturi, stabilite de comun acord, pentru a evita problemele de care aceasta este recunoscută vinovată. Publicul este mai tolerant la eșecurile companiei dacă ea poate demonstra că era responsabilă și nu a încercat să ascundă totul, ci dimpotrivă, a făcut totul posibil să prevină apariția problemei.

Pe scurt, investițiile în măsurile de eficiență ecologică – reducerea consumului energiei și materiilor prime, reducerea deșeurilor și reciclarea – aduc economii considerabile. Reducerea cazurilor de absență și schimbarea frecventă a personalului, precum și cheltuielile reduse pentru ocrotirea sănătății ca rezultat al unor practici responsabile și etice privind locul de muncă și personalul, de asemenea, sunt reflectate în profitul companiei.

¹⁷ <http://www.reputationinstitute.com/>

Performanță financiară sporită. Un studiu al Australian Graduate School of Management arată că, cel mai probabil, companiile cu programe etice bune vor avea rezultate financiare bune.¹⁸

De asemenea, desfășurarea afacerilor în mod responsabil poate ajuta companiile să consolideze loialitatea consumatorilor existenți și să câștige noi consumatori și noi contracte cu companii mai mari, cu condiția că aceste companii sunt competitive din punct de vedere al prețului, calității produsului și serviciilor. Noile piețe accesibile întreprinderilor mici și mijlocii includ eco-turism, agricultură organică, eco-servicii. De asemenea, există și oportunități de abordare mai ecologică a designului produsului și chiar a serviciilor pe piață, precum sunt serviciile de acoperire a podelelor în schimbul vânzării covoarelor.

Nu în ultimul rând, întreprinderile mici și mijlocii pot stabili relații noi sau mai apropiate cu companiile mari ale căror valori ele le împărtășesc. Dacă întreprinderile mici și mijlocii implementează practici responsabile și etice, ele pot obține o eficiență mai mare și un management mai bun, astfel sporind calitatea și productivitatea, precum și satisfacția consumatorilor. De asemenea, ele pot găsi noi metode de lucru, dezvolta abilitățile, administra riscurile, folosi oportunitățile și soluționa problemele.

Avantajele aplicării eticii în afaceri:

- Avantaj pe piață.
- Performanță superioară a angajaților.
- Câștiguri în reputația managementului.
- Avantaje legale și financiare.

Sursă: OCDE

¹⁸ „Free local entrepreneurship to overcome poverty in developing countries, urges UN commission” United Nations Development Programme, March 2004.

Codul etic și de conduită în afaceri

Fii schimbarea ce dorești s-o vezi în lume
Mahatma Gandhi, om de stat și filosof indian

Orice practică, program bun al întreprinderii începe cu un cod de etică și conduită în afaceri (cod de conduită), care conturează în linii generale valorile și convingerile unei organizații și le corelează la misiunea și obiectivele acesteia. Un bun cod de conduită nu descrie doar procesul operațional și nu reglementează doar comportamentul managerilor și angajaților, ci, de asemenea, stabilește scopurile pe termen lung, comunică valorile companiei către părțile interesate din exterior și motivează angajații, oferindu-le mândria de a lucra pentru o cauză justă.

O întreprindere are nevoie de un cod de conduită, în cazul în care ea:

- este interesată în dezvoltarea interesului pe termen lung.
- consideră reputația sa un bun de valoare.
- este determinată să prevină corupția, fraudă și alte încălcări.
- consideră cultura companiei drept o parte vitală a unui bun management, și
- se vede un patron responsabil și un membru contributiv/activ al comunității de afaceri din țară.

Codul de conduită trebuie să întruchipeze adevăratul angajament al companiei față de practici comerciale responsabile prin conturarea procedurilor specifice după care trebuie soluționate greșelile etice. Codurile de conduită pot reglementa o varietate de subiecte: mediul de lucru, corupția, relațiile gender, discriminarea, comunicarea și raportarea, cadourile și alte beneficii, securitatea produsului, relațiile angajat-management, implicarea în sfera politică, practicile financiare și publicitatea responsabilă.

Conținutul minimal al unui cod etic la firmele din SUA:

- O persoană răspunzătoare de funcția etică din organizație.
- Standarde scrise de comportament.
- Pregătirea personalului pentru respectarea standardelor.
- Un canal de comunicare la care pot fi reclamate abaterile.
- Sancțiunile aplicate celor care încalcă Codul

Sursă: OCDE

Cu alte cuvinte, un cod de conduită trebuie să definească scopul întreprinderii, astfel comunicând misiunea și obiectivele acesteia, precum și valorile de bază adresate angajaților, clienților, furnizorilor și altor părți interesate. Definirea clară a valorilor organizaționale ajută la crearea unei imagini a companiei pe care părțile interesate o pot ușor identifica și permite potențialilor angajați și părților interesate să aibă o opinie realistă privind identitatea companiei.

Codul trebuie să exteriorizeze atât principiile personale și valorile morale în mediul de afaceri, cum sunt încrederea, onestitatea, integritatea, loialitatea, corectitudinea, preocuparea, respectul, dedicarea, căutarea poziției de lider, responsabilitatea și obiectivitatea, cât și principiile și valorile în administrarea afacerii – relația „win-win”, adică avantaje pentru toate părțile implicate, inițiativă, viziune, optimism, perseverență, flexibilitate, consecvență, confidențialitate și transparență.

Nu în ultimul rând, un cod de conduită în afaceri trebuie să invite întreprinzătorii să aplice o serie de măsuri pentru *prevenirea și combaterea corupției*, cum sunt evitarea creării unor situații favorizatoare actului de corupție, neimplicarea în evenimente care generează corupție, interzicerea acoperirii acestui fenomen, mediatizarea evenimentelor de corupție ce afectează mediul de afaceri, militarea, alături de organizațiile patronale, pentru crearea unui cadru legislativ solid, capabil să elimine acest flagel.

Studiu de caz: compania Schering

Codul de conduită în business și etică stabilește valorile, principiile și practicile care ghidează conduita în business a companiei. Acest cod reflectă obiectivul managementului de a întări standarde etice în întreaga companie și a menține un mediu de lucru care încurajează integritate, respect și echitate. Este convingerea managementului că interesele pe termen lung ale companiei sunt cel mai bine protejate prin respectarea în mod strict a politicii ce dictează că compania trebuie să fie legală, înalt principială și social responsabilă în toate activitățile sale de afaceri.

Codul se aplică tuturor angajaților din întreaga lume, precum și membrilor Consiliului Executiv și ai Consiliului de Supraveghere.

Codul reglementează:

1. respectarea legilor, regulamentelor și altor reguli în vigoare.
2. responsabilitatea corporativă.
3. anti-trustul și comercializarea echitabilă.
4. anti-corupția.
5. comercializarea internă.
6. condițiile de muncă echitabile.
7. conflictul de interese.
8. contabilitatea și raportarea.
9. protecția și utilizarea justă a bunurilor.
10. confidențialitatea.
11. preocupările sau plângerile.
12. responsabilitatea.

Inițiativa de a formula și a elabora un cod de conduită în mod necesar vine din partea managementului de vârf (directorul principal sau Consiliul Directorilor). Întocmirea unui proiect al codului de conduită poate fi pusă în sarcina unuia sau mai multor directori executivi familiarizați cu problemele legale și etice care trebuie abordate. Codul poate lua diferite forme în funcție de mărimea și preferințele întreprinderii. El poate fi editat într-un document separat, poate fi inclus într-un ghid al personalului, în scrisorile de numire, condițiile de angajare sau de muncă, în forma unei circulare adresate angajaților.

Odată elaborat, codul de conduită trebuie comunicat în mod eficient către toate părțile interesate atât din interiorul cât și din afara întreprinderii.

Întreprinderile mijlocii și mari din SUA, UE și Japonia și-au creat propriile coduri etice de care trebuie să țină seama toți angajații dintr-o firmă, de la muncitor la manager, au numit responsabili cu etica în cadrul companiilor și ai deschis linii telefonice fierbinți la care poate fi reclamată încălcarea acestor coduri.

Aplicarea codului de conduită în afaceri

Ceea ce ajută oamenilor, ajută afacerii
*Leo Burnett, fondatorul companiei de publicitate
Leo Burnett Worldwide, Inc.*

Pentru a fi eficient, codul de conduită în afaceri trebuie să fie ceva mai mult decât un simplu document pe o poliță. El trebuie să fie creat astfel încât comportamentul etic să fie încurajat și angajații să fie mândri în luarea deciziilor etice. Codul de conduită trebuie să ofere îndrumare privind relațiile dintre părțile interesate și procesul de luare a deciziilor în întreprindere. Este de remarcat că angajații de orice nivel al organizației trebuie să tindă spre respectarea standardelor stabilite de codul de conduită, iar managementul de vârf trebuie să exemplifice aceste standarde, deoarece codurile de conduită nu au nici un avantaj în cazul în care conducerea le ignorează.

De obicei, managerii sunt responsabili pentru angajații aflați sub supravegherea lor în ceea ce privește respectarea codului de conduită. De asemenea, un angajat de rang superior este numit pentru a coordona și monitoriza aplicarea generală a implementării codului.

Un cod de conduită este eficient doar atunci când este efectiv pus în aplicare prin recunoașterea corespunzătoare a comportamentului etic și prin sancționarea promptă și decisivă a comportamentului neetic și ilegal. Acțiunile punitive pot include măsuri disciplinare luate în cadrul întreprinderii.

În cazurile suspectate de corupție, fraudă și alte încălcări grave, acestea trebuie denunțate de către managementul întreprinderii către autoritățile competente de stat.

Într-un interviu acordat ziarului „Ziua”, Dănuț Mureșan, membru în Consiliul de Conducere a Asociației Patronilor

și Meseriașilor din Cluj, a răspuns la întrebarea care sunt implicațiile nerespectării codului etic următoarele: „În fiecare număr al ziarului dumneavoastră, putem găsi exemple ale unor oameni de afaceri pe care dumneavoastră (mass-media) îi penalizați pentru nerespectarea codului etic al întreprinzătorului. Cred că o mediatizare mai responsabilă și din partea organizațiilor patronale a situațiilor de nerespectare a principiilor codului etic al întreprinzătorului va duce la izolarea acestor oameni de afaceri. Onoarea în afaceri este foarte importantă. Pierderea ei reprezintă izolare, scoatere din afaceri un timp sau pentru totdeauna, iată principala implicație a nerespectării codului etic. Pentru a aplica un cod etic al întreprinzătorului nu de modificări legislative avem nevoie, ci de o atitudine fermă a mediului de afaceri românesc și a societății din România.”¹⁹

Este de remarcat că, un canal neformal de primire a plângerilor privind încălcarea codului trebuie înființat și adus la cunoștința angajaților, clienților, furnizorilor, contractanților și altor părți interesate. Iar un angajat de rang superior și deținând o poziție de monitorizare independentă, cum ar fi șeful serviciului de audit intern, trebuie să reacționeze prompt și să urmărească îndeaproape plângerile.

În loc de încheiere...

Cât privește costurile unor atitudini etice în lumea pragmatică a afacerilor, Florin Pogonaru, președintele Asociației Oamenilor de Afaceri din România, a spus că, pe termen lung, cei care le adoptă au de câștigat. „Lumea a început să înțeleagă că *merită suportate costuri de moment pentru câștigurile pe care ți le va aduce reputația și imaginea câștigată pe baze etice pe termen lung*. Fără discuție, este un progres foarte mare în ceea ce privește etica în afaceri, în mediile de profil. În ultimă instanță, un mediu etic de afaceri este, în primul rând, o chestiune de maturizare a economiei și mentalității actorilor și nu una care să țină de zelul legislativ al diferitelor asociații. Codurile etice trebuie să reflecte mentalitatea la care a ajuns mediul de afaceri în momentul respectiv. Cel mai bun exemplu este pe Bursa de Valori unde au existat tot felul de Comisii

¹⁹ Ziarul „Ziua”, decembrie 2004.

pentru etică, exact în perioada în care acolo s-au întâmplat cele mai mari trăsnăi.”²⁰

Pentru o desfășurare cât mai etică a activității sale, compania, prin managerii și angajații săi, trebuie să ia în vedere ...

7 valori esențiale:

- considerație – față de semenii noștri;
- veghere – în păstrarea standardelor etice;
- creativitate – în economisirea resurselor și protecția mediului;
- servirea – clienților cât mai bine;
- corectitudine – față de furnizori, beneficiari, personalul angajat, asociați, comunitate;
- transparență – eliminarea minciunii în comunicarea cu partenerii, clienții, furnizorii, personalul angajat, organele statului;
- interdependență – față de comunitatea în care trăim și desfășurăm activitatea.

12 provocări morale în viața de afaceri:

- aprecierea demnității muncii;
- bunele relații în afaceri;
- deservirea impecabilă a clienților;
- moralitate în achiziționare;
- moralitate în desfășurarea competiției;
- tratarea personalului cu demnitate și respect;
- remunerarea corectă a personalului;
- respectarea legilor;
- protejarea mediului înconjurător;
- încheierea de afaceri fără mituire;
- menținerea onestității în afaceri;
- supraviețuire în caz de schimbări majore.

Sursă: David Murray, „Cele 7 valori esențiale. IMM-urile și beneficiarii lor”.

²⁰ Publicația românească „Adevărul economic” nr. 7, 2005.

Cod de conduită în afaceri²¹

1. Principii generale de etică în afaceri

Principiile de etică în afaceri sunt voluntare. Conformarea cu aceste principii va avea, fără îndoială, un impact semnificativ asupra mediului de afaceri din România: siguranța că, într-un cadru liber consimțit, toți facem afaceri după aceleași reguli.

2. Principii pentru relații personale și profesionale

Construiți afacerea pe principii morale.

Construiți afacerea pe relații de încredere. Încrederea stă la baza spiritului antreprenorial și este cheia succesului.

Câștigați-vă reputația de integritate, competență și excelență.

Faceți întotdeauna afaceri în limita resurselor disponibile.

Respectați partenerii și participanții la o afacere comună.

Nu folosiți violența sau amenințarea cu violență ca metode de succes în afaceri.

Nu recurgeți la ilegalități și corupție în relațiile de afaceri. Faceți tot ce puteți pentru a opri ilegalitățile și corupția.

3. Guvernanța corporativă

Cultivați transparența și încrederea ca baze ale relației dintre management și acționari.

²¹ Elaborat de Grupul de lucru al organizațiilor de afaceri din România (Centrul Internațional de Studii Antreprenoriale; Alianța Strategică a Asociațiilor de Afaceri; Camera de Comerț și Industrie a României și municipiului București; Asociația Acționarilor din România; Asociația Română pentru Electronică și Software; Camera de Comerț, Industrie, Navigație și Agricultură din Constanța, etc.).

Revizuit și aprobat de organizațiile membre atât ale Alianței Strategice a Asociațiilor de Afaceri, cât și ale Alianței pentru Dezvoltare Economică în România.

Transparența în regulile de vot în adunările generale.

Respect față de drepturile minorității acționarilor.

Transparența față de acționari prin furnizarea de rapoarte de audit și de informații privind mersul companiei.

Un Consiliu de Administrație operațional, separat de management, care să cuprindă un număr mare de directori independenți și să servească interesele societăților comerciale și ale tuturor acționarilor.

O relație echilibrată între Consiliul de Administrație și managementul companiei.

Evitarea conflictului de interese între companie și afacerile personale ale membrilor Consiliului de Administrație și managementului.

4. Relația cu angajații

Respectarea legislației muncii.

Respectarea normelor de protecție a muncii la cele mai înalte niveluri.

Nediscriminare în recrutarea, salarizarea și promovarea angajaților.

Respectarea dreptului angajaților de a fi membri de sindicat.

Asigurarea unui sistem eficient de consultare a angajaților privind problemele cu care aceștia se confruntă.

Politici clare și transparente privind plata, primele, promovările și alte condiții de muncă, menționate în contractele individuale și colective de muncă, în regulamentele de ordine interioară etc.

Angajamentul ferm al angajatorului de a contribui la fondurile de pensii.

5. Relația cu alte întreprinderi

Respectarea contractelor.

Disponibilitatea de a negocia și de a face compromisuri în caz de dispute comerciale.

Respectarea statului de drept, respectarea hotărârilor judecătorești, comisiilor de arbitraj sau ale altor organe administrative.

Companiile se vor angaja în concurența loială și vor lua atitudine împotriva concurenței neloiale.

Relații de parteneriat cu furnizorii și clienții.

Angajamentul companiilor de a-și câștiga prestigiul și de a fi respectate în toate relațiile de afaceri.

6. Relații cu comunitatea

Respectarea drepturilor consumatorilor. Companiile se vor angaja să ofere produse sigure și să răspundă cererilor impuse de lege.

Companiile trebuie să joace un rol în politicile de interes public.

Comunicarea cu comunitatea și cunoașterea problemelor sale.

Respectarea tuturor legilor și reglementărilor privind protecția mediului.

Toleranță față de diversitatea culturală, rasială, religioasă.

7. Relația cu autoritățile

Achitarea tuturor taxelor la timp.

Respectarea tuturor legilor și reglementărilor privind afacerile.

Obținerea tuturor autorizațiilor și licențelor necesare pentru desfășurarea afacerii.

Mentținerea relațiilor principale cu autoritățile și evitarea încercării de a influența deciziile guvernamentale într-un mod neadecvat. Presiunile asupra autorităților (lobby) să fie făcute transparent, de către asociații de afaceri, în interesul întregii comunități de afaceri, în cadrul unui dialog public-privat.

Stabilirea de proceduri transparente privind relațiile întreprinderii cu toate agențiile guvernamentale, oficialitățile sau în relația cu orice întreprindere de stat.

Includerea în tranzacțiile cu entitățile de stat a prevederilor corespunzătoare care să asigure respectarea codurilor internaționale și naționale de combatere a corupției.

Firmele se vor angaja să folosească toate mijloacele legale pentru a rezolva disputele cu autoritățile statului și a respecta deciziile judecătorești legate de acestea.

8. Prevenirea corupției

Nimeni nu trebuie, direct sau indirect, să pretindă sau să dea mită.

Nici un om de afaceri sau companie nu trebuie, direct sau indirect, să ofere sau să ceară mită.

Întreprinderile trebuie să se asigure că orice plată nu reprezintă mai mult decât suma convenită pentru serviciul legitim furnizat, și că nici o parte din acea plată nu este reținută drept mită.

Toate tranzacțiile financiare trebuie înregistrate corect în documentele contabile, disponibile pentru inspecție. Sistemele independente de audit trebuie instituite pentru a verifica orice tranzacție.

Contribuțiile la partidele politice pot fi făcute numai în conformitate cu legea și toate reglementările de transparență prevăzute în lege.

Consiliul de Administrație trebuie să verifice dacă principiile de mai sus sunt respectate și să ia măsuri împotriva managerilor sau angajaților care nu le încalcă.

9. Transparența întreprinderii

O întreprindere trebuie să dispună de o politică de transparență totală privind:

- declarațiile întreprinderii privind obiectivele strategice, despre cum au fost realizate în trecut și despre cum va acționa întreprinderea în viitor;
- rapoartele prompte asupra evenimentelor care ar putea avea un impact material asupra întreprinderii;
- dezvăluirea promptă a tuturor relațiilor importante dintre reprezentanții legali ai întreprinderii și alte părți;
- dezvoltarea unei culturi care să consolideze standardele și practicile etice de afaceri solide;

- Pregătirea și diseminarea unui cod de conduită pentru angajați;
- Training-uri continue pentru angajați;
- încurajarea comportamentului corespunzător și prevederea sancțiunilor pentru încălcarea codului;
- crearea unui birou de etică și pregătirea instructorilor și consultanților în acest domeniu.

10. Recomandări pentru implementarea acestor principii

Elaborarea de coduri proprii pe baza acestor principii și aplicarea lor în circumstanțe specifice afacerilor respective.

Dezvoltarea de politici și direcții clare, precum și de programe de training pentru implementarea prevederilor codurilor.

4. Alfa și Omega afacerilor: întrebări și răspunsuri

Fă-ți datoria oricând, totdeauna va fi cineva care să te vadă: tu însuși
Nicolae Iorga

O modalitate a reducerii riscurilor în afaceri este buna cunoaștere a legislației care reglementează activitatea sectorului privat. În acest capitol ne vom referi la cele mai frecvente întrebări puse de către businessmani prin intermediul Liniei Fierbinți a Asociației Micului Business (AMB), în cadrul Centrului Informațional al AMB, precum și la multiplele întâlniri cu oamenii de afaceri. Petru a evita interpretarea ambiguă a cadrului legal, ne vom referi doar la citarea legislației Republicii Moldova cu indicarea sursei.

Care sunt drepturile de control ale poliției?

Poliția are dreptul:

- „să oprească mijloacele de transport și să controleze permisele de conducere ale șoferilor, foile de parcurs și documentele de trăsură respective;
- să sechestreze de la cetățeni și de la persoanele oficiale averea fără stăpân, obiectele și substanțele interzise în circulația civilă sau care se află la ei fără autorizație specială, precum și documentele care au semne de falsificare și, în dependență de soluționarea chestiunii cu privire la responsabilitate, să restituie posesorului, să nimicească sau să realizeze în modul stabilit aceste obiecte sau documente;
- să ceară persoanelor oficiale și gestionarilor, precum și persoanelor ce însoțesc mărfuri, să prezinte documentele pentru bunurile materiale și de altă natură; în caz de necesitate să verifice în prezența lor corespunderea acestor documente mărfurilor, materiilor prime, semifabricatelor, producției finite care se află în depozite, în încăperile de producție și în alte încăperi de serviciu, în mijloacele de transport;

- să ceară întreprinderilor, organizațiilor și instituțiilor să prezinte documentele tehnico-normative și de evidență prin care se reglementează și se omologhează operațiile de folosire a bunurilor materiale și mijloacelor bănești;
- să ia de la întreprinderi, inclusiv de la cele cooperatiste, organizații și instituții, în calitate de probe de materii prime, semifabricate, articole și să le trimită spre analiză și cercetare în laboratoarele de cercetări științifice și în alte instituții ale ministerelor și departamentelor;
- să organizeze și să efectueze, cu ajutorul inspectoratelor de stat și al obștimii, cumpărături de control în scopul verificării modului în care se respectă prețurile stabilite, regulile de comerț și de prestare de servicii la toate întreprinderile”.

(Art. 13 din Legea Republicii Moldova cu privire la poliție nr. 416-XII din 18.12.90, *Veștile nr. 12/321, 1990*)

Ce tipuri de control există?

„Controalele specializate pot fi efectuate sub următoarele forme:

control planificat – control preconizat în prealabil spre a fi efectuat la agentul economic în conformitate cu prevederile legislației și ale actelor normative și cu o periodicitate stabilită în aceste documente, dar nu mai frecvent de o dată pe an. Un organ de control de stat cu periodicitatea de mai sus poate efectua la unul și același agent economic numai un singur control planificat. Toate controalele care nu corespund noțiunii de „control planificat” se consideră controale inopinate;

control repetat – control de verificare a executării prescripțiilor de înlăturare a încălcărilor constatate în actul de control precedent (planificat sau inopinat), considerându-se ca parte componentă a controlului precedent;

control complex specializat – control efectuat de un organ sau un grup de organe de control specializate în toate domeniile de activitate a agentului economic respectiv.

Controalele inopinate pot fi permise de către organul respectiv de control numai în cazurile când:

- a) la agentul economic sau în regiunea amplasării lui au apărut situații excepționale cu caracter natural sau tehnogen, care amenință viața și sănătatea populației;
- b) factorii de decizie ai organului de control dispun de informații veridice, obținute în cadrul activității de supraveghere, care le permite să considere că acțiunile agentului economic întrunesc elementele unei infracțiuni sau ale unei contravenții administrative;
- c) există cerințe obligatorii de efectuare a controlului cu o periodicitate mai mică de un an asupra respectării procesului tehnologic de producție la anumite etape ale acestuia;
- d) organele de drept solicită efectuarea controlului.

4.6. Orice control se consideră legal dacă controlorii prezintă agentului economic ordinul de control, semnat de către conducătorul organului de control respectiv, care autorizează acest control”.

(Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind perfecționarea sistemului de control de stat specializat nr.862 din 26.07.2004, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 131/1034 din 31.07.2004*)

De câte ori poate fi controlat un agent economic?

„Organele centrale de specialitate, alte autorități administrative, autorizate cu funcții de control, sau care au în subordine structuri cu funcții de control vor organiza activitatea de supraveghere și control asupra agenților economici:

- privind rezultatele activității economico – financiare la unul și același agent economic – cel mult un control pe parcursul a doi ani calendaristici;
- privind respectarea, de către agenții economici producători de mărfuri, a normelor și condițiilor tehnice, tehnologice, sanitare, ecologice, de organizare a muncii și de alt ordin – **cel mult un control în cursul unui an calendaristic la unul și același agent economic”**.

(Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind reglementarea controalelor nr. 395 din 01.04.2003, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 62-66/413 din 04.04.2003*)

„...controalele planificate asupra activității agenților micului business de către reprezentanții organelor de control de stat se efectuează cel mult o dată pe an, cu excepția cazurilor prevăzute de lege, cu înscrierea mențiunilor de rigoare în condica de înregistrare a controalelor”.

(Art. 18 din Legea Republicii Moldova cu privire la susținerea și protecția micului business nr.112-XIII din 20.05.94, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 2/7 din 25.08.1994*)

Cum trebuie să se legitimeze un polițist?

„Colaboratorilor poliției, drept confirmare a împuternicirilor lor, li se eliberează legitimații de serviciu și insigne de model stabilit”.

(Legea Republicii Moldova cu privire la poliție nr.416-XII din 18.12.90, *Veștile nr. 12/321, 1990*)

Posesorul de patentă trebuie să prezinte declarație pe venit?

„Asupra titularului patentei nu se extind cerințele privind prezentarea dărilor de seamă financiară și statistice, ținerea evidenței contabile și financiare, efectuarea operațiilor de casă și decontărilor, precum și prevederile art. 90 din Codul fiscal”.

(Art. 3 alin. 3 din Legea cu privire la patenta de întreprinzător nr.93-XIV din 15.07.98, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-73/485 din 06.08.1998*)

Ce impozite și taxe include plata pentru patentă?

„Impunerea fiscală a titularului patentei se efectuează sub formă de taxă pentru patentă, care include impozitul pe venit, impozitul pentru folosirea resurselor naturale, taxa pentru amplasarea unităților comerciale, taxa pentru amenajarea teritoriului, taxa pentru dreptul de a presta servicii la transportarea călătorilor, precum și defalcările în bugetul asigurărilor sociale de stat”.

(Art. 12 alin.1 din Legea cu privire la patenta de întreprinzător nr.93-XIV din 15.07.98, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-73/485 din 06.08.1998*)

Ce documente de însoțire trebuie să dețină un posesor de patentă în comerțul cu amănuntul?

„...titularii de patentă de întreprinzător, pe lângă respectarea prevederilor standardelor tehnice și de calitate, normelor sanitare, sunt obligați să dispună pentru comerțul cu amănuntul și alimentația publică de documente primare de proveniență a mărfurilor, după caz, de factură de expediție, de chitanță de percepere a taxei vamale, de actul de achiziție a mărfurilor.”

(Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind confirmarea legalității provenienței mărfurilor nr.792 din 04.08.2000, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 102-105/888 din 17.08.2000*)

Titularilor de patente de întreprinzător li se ia în considerație vechimea în muncă? Cine face înscrierea respectivă în carnetul de muncă?

„Durata activității desfășurate în baza patentei se include în vechimea în muncă a titularului patentei pentru stabilirea ulterioară a pensiei sau beneficierea de alte garanții sociale. Înscrierea respectivă în cartea de muncă se face de autoritatea care a eliberat patenta la solicitarea persoanei interesate”.

(Art.3 alin. 10 din Legea cu privire la patenta de întreprinzător nr.93-XIV din 15.07.98, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-73/485 din 06.08.1998*)

Taxa pentru patenta de întreprinzător include și taxa de piață?

Nu, plata pentru patentă nu include taxa de piață. Aceasta se achită suplimentar.

Care este valoarea mărfii ce constituie limita dreptului de import al persoanei fizice?

„Persoanele fizice au dreptul:

- a) de a introduce pe teritoriul țării, fără achitarea drepturilor de import, obiecte de uz personal;
- b) de a introduce pe teritoriul țării, fără achitarea drepturilor de import, alte bunuri decât cele indicate la lit. a) a căror valoare în vamă nu depășește suma de 200 euro și care nu sunt destinate activității comerciale sau de producție;

- c) de a introduce pe teritoriul țării mărfuri (cu excepția produselor alimentare) care sunt destinate activității comerciale sau de producție, cu condiția că valoarea lor în vamă nu depășește suma de 500 euro, precum și cu condiția respectării măsurilor de politică economică, achitării drepturilor de import și declarării în modul stabilit;

Bunurile destinate activității comerciale sau de producție a căror valoare în vamă depășește suma de 500 euro, pot fi introduse pe teritoriul țării numai de agenții economici care sunt înregistrați la Camera Înregistrării de Stat a Departamentului Tehnologii Informaționale ca subiecți ai activității de întreprinzător”.

(Art. 5 din Legea cu privire la modul de introducere și scoatere a bunurilor de pe teritoriul Republicii Moldova de către persoane fizice nr.1569-XV din 20.12.2002, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 185-189/1416 din 31.12.2002*)

Ce taxe vamale obligatorii trebuie să plătească persoana fizică, care importă marfă în scop de comercializare (marfă în sumă de peste 200 euro, dar nu mai mult de 500 euro)?

„În cazul trecerii mărfurilor peste frontiera vamală și în alte cazuri prevăzute de legislație, se percepe, ca drepturi de import și, respectiv, drepturi de export, următoarele:

- a) taxa vamală;
- b) taxa pe valoarea adăugată;
- c) accizele;
- d) taxa pentru proceduri vamale”.

(Articolul 117 din Codul vamal al Republicii Moldova nr.1149-XIV din 20.07.2000)

Cotele taxei vamale și a taxei pentru proceduri vamale se stabilesc în conformitate cu Legea Republicii Moldova cu privire la tariful vamal nr.1380 din 20.11.97, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.40-41/286 din 07.05.1998*.

Taxa pe valoare adăugată și accizele se achită în conformitate cu cotele stabilite de Codul Fiscal al Republicii Moldova.

Ce documente trebuie să elibereze vama la plata taxelor vamale?

Organele vamale, drept confirmare a achitării drepturilor de import eliberează chitanța de achitare a taxelor vamale de tip PV-14.

Ce este persoana fizică și persoana juridică?

Conform legislației Republicii Moldova, persoană fizică este: „omul privit individual, ca titular de drepturi și de obligații civile”, iar persoană juridică este: „organizația care are un patrimoniu distinct și răspunde pentru obligațiile sale cu acest patrimoniu....”

(Art. 17 și art. 55 din Codul civil al Republicii Moldova din 06.06.2002)

Cine are dreptul la import?

„Toate persoanele beneficiază de drepturi egale pentru a introduce și a scoate din Republica Moldova mărfuri și mijloace de transport. Nimeni nu poate fi lipsit de dreptul de a introduce și de a scoate din Republica Moldova mărfuri și mijloace de transport sau nu poate fi limitat în acest drept, cu excepția cazurilor prevăzute de Codul vamal al RM și de alte acte normative”.

(Art. 19 din Codul vamal al Republicii Moldova nr.1149-XIV din 20.07.2000)

Deținătorul de patentă poate importa marfă ca persoană cu patentă de întreprinzător sau doar exclusiv ca persoană fizică?

Legislația vamală nu utilizează noțiunea de posesor de patentă. La categoria „persoane”, conform art.1 al Codului vamal, se include „...orice persoană juridică și persoană fizică”, astfel, posesorul de patentă, în relațiile cu organele vamale apare ca persoană fizică. Formularul patentei de întreprinzător nu investeste posesorul de patentă cu careva drepturi speciale de import. Anexa Legii cu privire la patenta de întreprinzător N 93, nu conține ca gen de activitate desfășurat în baza patentei „importul mărfurilor”.

Ce obligații are un posesor de patentă în activitatea de prestări servicii?

„Titularul patentei este obligat să respecte ordinea stabilită de desfășurare a activității indicate în patentă, normele sanitare, normele de pro-

tecție contra incendiilor, să îndeplinească alte cerințe ce se referă la genul de activitate respectiv”.

(Art.3 alin.7 din Legea Republicii Moldova cu privire la patenta de întreprinzător nr.93-XIV din 15.07.98, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-73/485 din 06.08.1998*)

Care este modalitatea de determinare a destinației mărfurilor trecute peste frontiera vamală?

„Bunurile calificate drept obiecte de uz personal (haine, încălțăminte, obiecte de parfumerie, cosmetică, igienă și medicamente, precum și produsele alimentare) sunt cele procurate (obținute) pentru folosirea (consumul) persoanei care le deplasează peste frontiera vamală sau pentru membrii familiei acesteia. Existența membrilor familiei se confirmă prin actele respective. În cazul lipsei acestor acte, bunurile nominalizate nu pot fi calificate drept obiecte de uz personal”.

(Hotărârea Guvernului Republicii Moldova despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de introducere și scoatere a bunurilor de pe teritoriul Moldovei de către persoanele fizice nr.1185 din 30.09.2003, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 211-214/1234 din 10.10.2003*)

„(1) Destinația mărfurilor deplasate de către persoana fizică peste frontiera vamală se determină reieșind din categoria mărfii, cantitatea ei, precum și din analiza tuturor circumstanțelor călătoriei;

(2) Mărfurile sunt calificate a fi destinate uzului personal dacă ele sunt introduse (scoase) în exclusivitate pentru a fi utilizate de către persoană ori de către membrii familiei acesteia (pentru consum final);

(3) Membri ai familiei sunt soțul (soția), copiii (inclusiv cei adoptivi), părinții, persoanele asupra cărora este instituită, conform legii, tutela sau curatela;

(4) La stabilirea destinației mărfurilor se iau în considerare următoarele:

- a) categoria mărfii: modul de consum, practica de utilizare;
- b) cantitatea mărfii: articole omogene de aceeași denumire, de aceeași mărime, model, culoare etc.;

- c) circumstanțele legate de călătorie: scopul călătoriei, durata ei, țara în care s-a aflat și țara în care pleacă persoana;

(5) Obligația de a confirma faptul că marfa nu este destinată activității comerciale sau de producție se pune în seama persoanei fizice care dep-lasează marfa”.

Lista mărfurilor a căror trecere de o singură dată pe teritoriul Republicii Moldova de către persoane fizice se efectuează fără achitarea drepturilor de import

Codul	Denumirea poziției	Cantitatea
1	2	3
2203	bere fabricată din malț	5 litri
2204-2208 90	Vinuri naturale din struguri, inclusiv vinuri alcoolizate; must din struguri, altul decât cel de la poziția 2009; vermuturi; băuturi alcoolice tari, lichioruri și alte băuturi spirtoase	2 litri
2402	Țigări de foi, trabucuri Țigări din tutun sau din substituenți	50 bucăți 200 bucăți
27	Carburanți	Carburanți pentru mijlocul de transport auto, cu condiția că aceștia se află în rezervoarele mijlocului de transport cu care persoana intră pe teritoriul Republicii Moldova
42	Obiecte din piele: articole de voiaj, genți și alte produse similare	1 unitate
43	Blănuri naturale și articole din blană; blănuri artificiale	1 unitate
61	Articole și accesorii de îmbrăcăminte, tricotate și croșetate	3 unități
62	Articole și accesorii de îmbrăcăminte, altele decât cele tricotate sau croșetate	3 unități
64	Încălțăminte	2 perechi

1	2	3
8520	Magnetofoane, radiomagnetofoane, radiomagnetofoane auto, playere audio	1 unitate
8521	Aparate video de înregistrat sau de reprodus, chiar încorporând un receptor de semnale videofonice	1 unitate
8525	Aparate de luat vederi fixe și alte camere video	1 unitate
90	Instrumente și aparate optice, fotografice, cinematografice	1 unitate din grupă
91	Ceasuri de toate tipurile	3 unități

(Art. 11 din Legea Republicii Moldova cu privire la modul de introducere și scoaterea bunurilor de pe teritoriul Republicii Moldova de către persoane fizice nr.1569-XV din 20.12.2002, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 185-189/1416 din 31.12.2002*)

Care va fi mărimea contribuției de asigurări sociale pentru posesorii de patentă de întreprinzător în anul 2006?

Conform proiectului Legii bugetului asigurărilor sociale pentru anul 2006, mărimea contribuției de asigurări sociale pentru posesorii de patentă va fi de 2013 lei.

De ce controlorii interzic comercializarea încălțămintei „second-hand”?

Conform Hotărârii Guvernului Republicii Moldova privind importul și comercializarea unor mărfuri de uz personal folosite nr. 427 din 07.06.2001, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 62/461 din 09.06.2001* p. 1, „se interzice importul, inclusiv cu titlu de ajutor umanitar, a încălțămintei uzate”, iar Hotărârea Guvernului Republicii Moldova despre aprobarea Regulamentului-tip de funcționare a piețelor nr.955 din 21.08.2004, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 163-167/1141 din 03.09.2004*, p. 15.1 stabilește: „pe teritoriul pieței se interzice comercializarea unor anumite tipuri de marfă second-hand (încălțămintă, ...)”.

Care este modalitatea de calcul a achitării contribuției de asigurări sociale pentru posesorii de patentă de întreprinzător?

(Materialul dat este ca schemă de calcul a mărimii fixe a contribuției la bugetul asigurărilor sociale titularilor de patentă de întreprinzător și a fondatorilor de întreprinderi individuale.)

În baza anexei 4 pct.1) al Legii bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2004 nr.519-XV din 18 decembrie 2003 (*Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.1-5 (1355-1359)* din 1 ianuarie 2004), titularii patentei de întreprinzător sunt obligați să achite contribuția de asigurare socială de stat în mărimea stabilită de Legea cu privire la patenta de întreprinzător nr. 93-XIV din 15 iulie 1998, dar nu mai puțin de 705 lei pe an sau de 1/12 parte din această sumă lunar, la momentul eliberării (prelungirii) patentei.

1. La eliberarea patentei de întreprinzător inspectoratul fiscal de stat teritorial sau primăria (cu dreptul de a elibera patente de întreprinzător) calculează diferența dintre suma real achitată (conform Legii cu privire la patenta de întreprinzător nr.93-XIV din 15 iulie 1998) și suma ce revine bugetului asigurărilor sociale de stat conform Legii bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2004 nr.519-XV din 18 decembrie 2003), în dependență de durata valabilității și taxei patentei.
2. Solicitantul patentei de întreprinzător achită la instituția financiar-bancară suma indicată de organul fiscal sau de primăria respectivă. Ulterior, organul fiscal de stat sau primăria, în baza cererii și documentelor de plată privind achitarea taxei pentru patentă și contribuției de asigurări sociale de stat, urmează în termene cât mai restrânse, dar nu mai mult de 3 zile, să elibereze (prelungescă) patenta de întreprinzător.
3. Inspectoratul fiscal de stat teritorial și autoritatea administrației publice locale care a eliberat patenta de întreprinzător până la data de 5 a lunii imediat următoare trimestrului de gestiune prezintă Casei teritoriale listele titularilor de patentă cu indicarea sumelor corespunzătoare în proporție de 30% rezultate de la achitarea taxei pentru patentă, care urmează a fi trecute la bugetul asigurărilor sociale de stat pe fiecare titular de patentă și a diferenței suplimentar achitate conform anexei nr.4 din Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2004 (conform anexei).
4. Titularii patentei de întreprinzător o dată în an, până la 1 decembrie 2004, prezintă Casei teritoriale de asigurări sociale patenta de

întreprinzător și copiile documentelor de plată ce confirmă transferul taxei pentru patentă și a contribuției de asigurări sociale de stat pentru verificare, atribuirea codului personal de asigurare socială și înscrierea în contul personal a sumelor transferate.

În caz că suma diferenței contribuției de asigurări sociale de stat achitate în decursul anului calendaristic (la momentul eliberării și prelungirii patentei) nu va constitui 705 lei anual, titularul patentei achită individual diferența la instituția financiar-bancară, suma căreia va fi indicată de Casa teritorială de asigurări sociale. Dacă suma plății de patentă va depăși 705 lei anual, la solicitarea titularului de patentă, Casa Națională îi va rambursa diferența sau va fi acceptată pentru anul viitor.

5. Titularii de patentă, achitând contribuția de asigurare socială de stat în sumă de 705 lei anual, beneficiază de o pensie minimală și o indemnizație în caz de deces.

Organele fiscale de stat teritoriale urmează să aducă la cunoștință prevederile prezentei circulare primărilor abilitate cu dreptul de a elibera (prelungi) patente de întreprinzător din raza teritoriului administrat.

Concomitent, casele teritoriale de asigurări sociale în comun cu organele fiscale de stat teritoriale vor întreprinde măsurile necesare întru informarea titularilor patentei de întreprinzător din teritoriul administrat despre cele menționate.

(Inspectoratul fiscal de stat *Modalitatea calculării, achitării și evidenței contribuțiilor de asigurări sociale de stat titularilor de patentă de întreprinzător* (Scrisoarea Inspectoratului Fiscal Principal de Stat și a Casei Naționale de Asigurări Sociale nr. 17-14-11/85-533 din 13.02.2004 „Contabilitate și audit”, 2004, nr.2, pag.121)

Nota redacției: pentru anul 2006 bugetul asigurărilor sociale prevede suma fixă de 2013 lei pentru titularii de patentă de întreprinzător și pentru întreprinderile individuale.

Ce documente trebuie să dețină posesorul de patentă la comercializarea în piețele Republicii Moldova?

„Persoanele fizice care dețin patentă de întreprinzător sunt obligate să posede documentele necesare despre originea mărfii, certificate de conformitate sau declarații de conformitate, după caz, și autorizația sanitară (în cazul comercializării produselor animaliere - inclusiv autorizația sanitar-veterinară)”.

(Punctul 21 din Hotărârea Guvernului Republicii Moldova despre aprobarea Regulamentului-tip de funcționare a piețelor nr.955 din 21.08.2004, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 163-167/1141 din 03.09.2004)

Cum poate fi dovedită proveniența mărfurilor în cazul când achiziția se face de la persoane fizice?

„Inspectoratul Fiscal Principal de Stat, în legătură cu multiplele întrebări parvenite atât din partea inspectoratelor fiscale de stat teritoriale, cât și din partea titularilor patentei de întreprinzător, referitor la documentul primar de proveniență a mărfii în cazul când deținătorul patentei de întreprinzător procură producție agricolă de la populație produsă de ei, re-latează următoarele.

Drept document primar de proveniență a mărfii, în cazul când deținătorul patentei de întreprinzător procură de la populație producție din fitotehnie și horticultură în formă naturală și producție din zootehnie în formă naturală, în masă vie și sacrificată produsă de ei, poate servi documentul care va confirma trecerea dreptului de proprietate și certificatul (adeverința), eliberat(ă) de către autoritatea administrației publice locale, care confirmă că producția este produsă de către persoana fizică-cetățean.

Conform art.2 alin.(1) din Legea vânzării de mărfuri nr.134-XIII din 03.06.1994, în temeiul contractului de vânzare a mărfurilor vânzătorul transmite bunurile (titlul de proprietate asupra bunurilor) în proprietatea cumpărătorului, iar cumpărătorul efectuează recepționarea bunurilor și achitarea costului lor.

În contextul celor expuse subliniem că procurarea de către titularul patentei de întreprinzător a producției din fitotehnie și horticultură în formă naturală și a producției din zootehnie în formă naturală, în masă vie și sacrificată de la populație, produsă de ei, poate fi efectuată în baza contractului, cu anexarea certificatului (adeverinței) eliberat(ă) de către pri-

măria respectivă precum că producția este produsă de către persoana fizică-cetățean”.

(Inspectoratul fiscal de Stat referitor la documentul primar de proveniență a mărfii, în cazul când procurarea se efectuează de la persoanele fizice (Scrisoarea Inspectoratului Fiscal Principal de Stat) nr. 17-2-09/1-770-3007/16 din 28.07.2004
„Contabilitate și audit” 2004, nr. 8, pag. 110)

În ce caz colaboratorul poliției întocmește proces verbal? Care este forma și conținutul unui proces-verbal?

Conform art. 241 al Codului cu privire la contravențiile administrative, procesul verbal se întocmește referitor la comiterea unei contravenții administrative.

În procesul-verbal cu privire la contravenția administrativă se indică: data și locul întocmirii lui, funcția, numele de familie, prenumele, numele după tată al persoanei, care a întocmit procesul-verbal; date referitoare la persoana contravenientului; locul, timpul comiterii și esența contravenției administrative; actul normativ, care prevede răspunderea pentru contravenția respectivă; numele de familie, adresele martorilor și ale părților vătămate, dacă ele există; explicațiile contravenientului; alte date necesare pentru soluționarea cazului.

Procesul-verbal este semnat de persoana care l-a întocmit, și de persoana, care a comis contravenția administrativă; dacă există martori și părți vătămate, procesul-verbal poate fi semnat și de aceste persoane.

În cazul când persoana, care a comis contravenția, refuză să semneze procesul-verbal în el se face mențiunea despre aceasta”.

(Art. 242 din Codul cu privire la contravențiile administrative,
Veștile, 1985, nr. 3)

În ce cazuri poate fi contestat procesul-verbal întocmit de colaboratorul de poliției?

Care este procedura depunerii plângerii împotriva procesului verbal al colaboratorului poliției?

Persoana, care a comis contravenția, este în drept să atașeze la procesul-verbal explicațiile și observațiile asupra conținutului procesului-verbal, precum și să expună motivele refuzului său de a-l semna.

Agentul economic, posesorul de patentă este în drept să depună o plângere împotriva deciziei asupra cazului de contravenție administrativă, conform art. 274 al CCA, „Decizia organului (persoanei cu funcții de răspundere) asupra cazului cu privire la contravenția administrativă poate fi atacată depunându-se o plângere la judecătoria de sector, municipală a cărei hotărâre este definitivă”.

Plângerea se depune organului (persoanei cu funcții de răspundere) care a pronunțat decizia asupra cazului cu privire la contravenția administrativă. În termen de trei zile plângerea primită se trimite, împreună cu dosarul, judecătoriei de sector, municipale.

Care este limita amenzilor administrative?

„Amenda ce se aplică cetățenilor pentru contravențiile administrative nu poate depăși, de regulă, cincizeci, iar persoanelor cu funcții de răspundere, trei sute de salarii minime, în mărimea stabilită de legislație la momentul săvârșirii contravenției.

Amenda ce se aplică cetățenilor și persoanelor cu funcții de răspundere pentru contravenții administrative săvârșite în scopul obținerii de profit nu poate depăși trei mii de salarii minime, în mărimea stabilită de legislație la momentul săvârșirii contravenției.

Amenda ce se aplică cetățenilor și persoanelor cu funcții de răspundere pentru contravenții administrative nu poate fi mai mică decât un salariu minim, în mărimea stabilită de legislație la momentul săvârșirii contravenției, dacă o altă mărime minimă nu este stabilită de legislație.

În caz de sustragere cu rea-voință de la achitarea amenzii aplicate pentru contravenția administrativă săvârșită, instanța judecătorească poate înlocui această sancțiune cu arest administrativ, calculându-se zece zile de arest pentru un salariu minim, termenul fiind cel mult treizeci de zile”.

(Art. 26 din Codul cu privire la contravențiile administrative din 29.03.1985, *Veștile, 1985, nr. 3, art. 47*)

Ce organe au dreptul de control al documentelor în procesul transportării bunurilor destinate comercializării?

Conform art. 210 și art. 210/1 CCA, contravențiile ce constau în încălcarea modului de achiziționare, păstrare, transportare, desfacere și comercializare a valorilor materiale (art.161/2) țin de competența organelor afacerilor interne și a Organelor Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției.

Posesorul de patentă are dreptul să angajeze personal?

Nu, posesorul de patentă nu este în drept să angajeze lucrători pentru desfășurarea activității de întreprinzător specificată în patentă.

(Art.3 din Legea cu privire la patenta de întreprinzător nr.93-XIV din 15.07.98, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-73/485 din 06.08.1998*)

Ce înlesniri se prevăd la plata taxei pentru patentă?

„Pentru următoarele categorii ale populației, taxa pentru patentă se reduce:

pentru invalizii de gradele I și II - cu 20% din taxa stabilită;

pentru persoanele care sunt la evidență la oficiile forței de muncă și nu au fost plasate în câmpul muncii în decursul a 6 luni - cu 15% din taxa stabilită (din această categorie nu fac parte persoanele care au refuzat locul de muncă propus). Înlesnirea în cauză se acordă pe un an de la data depunerii cererii pentru primirea patentei;

pentru persoanele care întrețin membri ai familiei inapți pentru muncă pe motiv de vârstă sau de sănătate:

- a) 4-6 membri ai familiei – cu 20% din taxa stabilită;
- b) 7-9 membri ai familiei – cu 30% din taxa stabilită;
- c) 10 sau mai mulți membri ai familiei – cu 40% din taxa stabilită;
- d) pentru studenți și pensionari – cu 20 % din taxa stabilită”.

(Art.16 din Legea cu privire la patenta de întreprinzător nr.93-XIV din 15.07.98, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-73/485 din 06.08.1998*)

Ce acte normative reglementează relațiile dintre posesorii de patentă și agenții economici?

„Inspectoratul Fiscal Principal de Stat, în legătură cu interpelările parvenite referitor la reținerea impozitului pe venit la sursa de plată și determinarea obligațiilor fiscale privind impozitul pe venit al persoanelor fizice – posesori de patentă de întreprinzător, comunică:

Punctul 1 al Anexei la Legea cu privire la patenta de întreprinzător N 93-XIV din 15.07.1998 prevede activitatea de „comerț cu amănuntul” practică de posesorii de patentă în baza patentei de întreprinzător.

Este necesar de menționat că, conform prevederilor p.21, art.5 al Codului fiscal nr. 1164-XIII din 24.04.1997, piața comerțului cu amănuntul, prezintă tipul de comerț în care mărfurile, serviciile se realizează populației pentru consum final.

În același timp, conform prevederilor Legii privind comerțul interior N 749-XIII din 23.02.1996, comerțul cu amănuntul include realizarea mărfurilor, serviciilor consumatorilor pentru utilizare personală, casnică și familială, precum și întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor sferei sociale pentru consum nemijlocit.

Exemplu de apartenență la sfera socială servesc întreprinderile, instituțiile și organizațiile din ramura protecției sănătății, educației, asigurărilor sociale și protecției sociale și alte ramuri stabilite de legislație.

Astfel, în baza celor expuse, patenta de întreprinzător, pentru activitatea de „comerț cu amănuntul”, pentru pozițiile 1.1-1.5 din Anexa sus-indicată este aplicabilă doar în cazul realizării mărfurilor, serviciilor nemijlocit populației (consumatorilor) pentru consum final (consum personal, casnic și familial) sau întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor sferei sociale pentru consum nemijlocit. În cazul realizării mărfurilor, serviciilor, în alte scopuri și altor beneficiari, decât cei indicați, patenta de întreprinzător pentru activitatea de „comerț cu amănuntul” nu se aplică, iar persoana fizică, care realizează mărfuri, servicii, fiind, în conformitate cu articolul 13 al Codului fiscal subiect al impozitării, este obligată să declare venitul obținut în conformitate cu art.14 al Codului fiscal și

să determine obligația fiscală privind impozitul pe venit conform cotelor, stabilite de art.15 al Codului fiscal.

În cazul în care persoanele desfășoară activitatea de întreprinzător căreia nu îi este aplicabilă patentă de întreprinzător și obțin venit, ei sunt obligați să înregistreze activitatea sa sub una din formele organizatorico-juridice prevăzute de legislația în vigoare (de exemplu, Întreprindere Individuală, SRL și altele) cu aplicarea regulilor ce reglementează activitatea persoanelor juridice, care urmăresc scopul de a obține venit, dacă din lege sau din esența raportului juridic nu rezultă altceva.

În același timp, în cazul achiziției de mărfuri, servicii de la persoanele fizice menționate, persoanele, indicate la art.90 al Codului fiscal sunt obligate să rețină, ca parte a impozitului pe venit, suma în mărime de 5% din plățile efectuate în folosul persoanei fizice în baza art. 90 al Codului fiscal.

În continuare, la data de 31 martie a anului, următor anului de gestiune, persoanele fizice menționate, în caz de necesitate, sunt obligați să declare veniturile obținute și să prezinte Declarația pe venit a persoanei fizice, determinând obligațiile fiscale privind impozitul pe venit.

În caz de nerespectare a reglementărilor legislației fiscale, indicate în prezenta scrisoare, față de contribuabilii respectivi se vor aplica sancțiuni, inclusiv fiscale, prevăzute de legislația fiscală în vigoare la momentul săvârșirii încălcării. În cazul încălcărilor îndeplinite după 01.07.2002 este necesar de a se conduce de reglementările Titlului V al Codului fiscal, ținându-se cont de indicațiile scrisorii IFPS N 17-18-15-860/4604 din 14.10.2002 „Indicații metodice privind stabilirea răspunderii contribuabililor pentru încălcări în perioada intrării în vigoare a Titlului V al Codului fiscal”.

(Scrisoarea Inspectoratului Fiscal Principal de Stat privind unele aspecte de aplicare a regimului fiscal la îndeplinirea tranzacțiilor între proprietarii de patente, populație și subiecții economici nr. 17-2-09/1-1055-405534 din 23.10.2003)

Ce este unitatea convențională de amendă ?

„Amenda este o sancțiune pecuniară care se aplică în cazurile și în limitele prevăzute de prezentul cod. Amenda se stabilește în unități convenționale. Unitatea convențională de amendă este egală cu 20 de lei”.

(Art. 26 din Legea pentru modificarea și completarea Codului cu privire la contravențiile administrative, 111/02.06.2005 și art. 7 din Legea nr.1432-XIV din 28 decembrie 2000 privind modul de stabilire și reexaminare a salariului minim, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* 86-88/395, 24.06.2005)

Cum sunt calificate regulile de comerț și tipurile de încălcări?

„Încălcarea la întreprinderile comerciale și de alimentație publică, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, precum și de către persoanele fizice care practică comerțul, a regulilor de comerț, constând în:

- 1) înșelarea cumpărătorilor la măsurat, la cântar, la achitare – atrage după sine aplicarea unei amenzi în mărime de la cinci la douăzeci și cinci de unități convenționale;
- 2) vânzarea mărfurilor fără indicarea datei fabricării, a termenului de valabilitate sau cu termenul de valabilitate expirat – atrage după sine aplicarea unei amenzi în mărime de la treizeci și cinci la cîn-

- cizeci de unități convenționale, cu confiscarea mărfurilor ce constituie obiectul contravenției;
- 3) nerespectarea regulilor de folosire a aparatelor de măsurat și de cântărit sau utilizarea unor aparate de măsurat și de cântărit defecate, neverificate sau neplumbuite – atrage după sine aplicarea unei amenzi în mărime de la cinci la douăzeci și cinci de unități convenționale, cu confiscarea aparatelor de măsurat și cântărit ce nu pot fi reparate;
 - 4) încălcarea regimului de lucru, stabilit de autoritățile administrației publice locale, atrage după sine aplicarea unei amenzi în mărime de la cinci la zece unități convenționale;
 - 5) încălcarea modului de formare și aplicare a prețurilor libere (de piață) și a celor de stat cu amănuntul, precum și a tarifelor, nerespectarea modului stabilit de rotunjire a prețurilor cu amănuntul – atrage după sine aplicarea unei amenzi în mărime de la zece la cincizeci de unități convenționale;
 - 6) lipsa indicatoarelor de prețuri sau a meniurilor la mărfurile destinate comercializării ori întocmirea lor cu încălcarea regulilor stabilite – atrage după sine aplicarea unei amenzi în mărime de la cinci la douăzeci de unități convenționale;
 - 7) încălcarea modului de recepționare, de întocmire a documentelor sau de decontare pentru mărfurile primite în consignație de la populație – atrage după sine aplicarea unei amenzi în mărime de la cinci la douăzeci de unități convenționale;
 - 8) comercializarea mărfurilor de folosință îndelungată fără indicarea în documentele de însoțire a termenelor de garanție, fără pașaport tehnic sau alt document de model stabilit ce îl înlocuiește, precum și fără traducerea în limba moldovenească sau în alte limbi, în modul stabilit de legislație, a informației privind condițiile de folosire eficientă și inofensivă a mărfurilor de import, – atrage după sine aplicarea unei amenzi în mărime de până la douăzeci și cinci de unități convenționale”.

(Art. 152 din Codul cu privire la contravențiile administrative, adoptat la 29.03.85 *Veștile*, 1985, nr. 3, art. 47)

Cum este sancționată încălcarea regulilor de exploatarea mașinilor de casă și control?

„Exploatarea mașinilor de casă și control fără memorie fiscală, defectate, nesigilate, neînregistrate, în modul stabilit, la organele fiscale – atrage după sine aplicarea unei amenzi în mărime de la douăzeci și cinci la treizeci de unități convenționale.

Defectarea intenționată a memoriei fiscale a mașinii de casă și control sau înlocuirea ei fără acordul organului fiscal – atrage după sine aplicarea unei amenzi în mărime de la zece la cincizeci de unități convenționale.

Lipsa registrului mașinii de casă și control pentru înregistrarea cronologică a datelor fiscale stocate în memoria fiscală sau completarea lui neregulată – atrage după sine aplicarea unei amenzi în mărime de la zece la cincizeci de unități convenționale.

Efectuarea decontărilor cu consumatorii fără utilizarea mașinii de casă și control sau emiterea bonului de casă pe care nu sunt imprimatoate elementele obligatorii, sau nepredarea intenționată a bonului decasă consumatorului – atrage după sine aplicarea unei amenzi în mărime de la zece la cincizeci de unități convenționale.

Păstrarea în sertarul pentru bani al mașinii de casă și control a unei sume mai mari de 50 de lei neînregistrate în mașină în modul stabilit – atrage după sine aplicarea unei amenzi în mărime de la zece la cincizeci de unități convenționale.

Neimprimarea benzilor de control sau nimicirea lor până la expirarea termenului de păstrare (arhivare) – atrage după sine aplicarea unei amenzi în mărime de la zece la cincizeci de unități convenționale”.

(Art. 152/9 din Codul cu privire la contravențiile administrative, adoptat la 29.03.85 *Veștile*, 1985, nr. 3, art. 47)

Ce se are în vedere prin „încălcarea regulilor de comerț în piațe”?

„Comercializarea fără achitarea taxei de piață, a taxei pentru amplasarea unităților comerciale, precum și a taxelor pentru serviciile prestate, – atrage după sine aplicarea unei amenzi în mărime de la cinci la zece unități convenționale.

Comercializarea mărfurilor a căror vânzare pe teritoriul pieței este interzisă – atrage după sine aplicarea unei amenzi în mărime de la cinci la douăzeci și cinci de unități convenționale și confiscarea mărfurilor ce constituie obiectul contravenției.

Comercializarea mărfurilor perisabile și cu perisabilitate sporită fără documentele care certifică calitatea și termenele lor de comercializare - atrage după sine aplicarea unei amenzi în mărime de la treizeci și cinci la cincizeci de unități convenționale și confiscarea mărfurilor ce constituie obiectul contravenției”.

(Art. 155 din Codul cu privire la contravențiile administrative, adoptat la 29.03.85, *Veștile*, 1985, nr. 3, art. 47)

Ce amenzi sunt prevăzute la încălcarea regulilor de comerț ambulant?

„Organizarea comerțului din mână în locurile neautorizate de autoritățile administrației publice locale – atrage după sine aplicarea unei amenzi în mărime de la cinci la zece unități convenționale.

Funcționarea unității de comerț cu amănuntul fără autorizația autorităților administrației publice locale pentru amplasarea acestei unități în locul special rezervat și fără documente ce ar confirma proveniența mărfii comercializate – atrage după sine aplicarea unei amenzi în mărime de la zece la douăzeci de unități convenționale și confiscarea mărfurilor ce constituie obiectul contravenției.

Vânzarea mărfurilor perisabile și cu o perisabilitate sporită, în lipsa utilajului frigorific, fără documente care ar certifica calitatea și termenele lor de comercializare – atrage după sine aplicarea unei amenzi în mărime de la treizeci și cinci la cincizeci de unități convenționale.

Vânzarea articolelor tehnice complicate fără crearea condițiilor pentru verificarea capacității lor de funcționare – atrage după sine aplicarea unei amenzi în mărime de la zece la treizeci de unități convenționale”.

(Art. 156 din Codul cu privire la contravențiile administrative, adoptat la 29.03.85, *Veștile*, 1985, nr. 3, art. 47)

Ce este o activitatea comercială ilicită?

„Activitatea comercială ilicită, adică înfăptuirea tranzacțiilor de cumpărare și vânzare a mărfurilor cu eschivarea de la înregistrarea de stat în

modul stabilit în scopul dobândirii venitului necontrolat de stat în mărime de până la douăzeci și cinci de unități convenționale – atrage după sine aplicarea unei amenzi în mărime de până la douăzeci și cinci de unități convenționale și confiscarea obiectelor activității comerciale ilicite și a veniturilor ilicite”.

(Art. 156/2 din Codul cu privire la contravențiile administrative, adoptat la 29.03.85, *Veștile*, 1985, nr. 3, art. 47)

Care sunt amenzile pentru încălcarea regulilor de achiziționare, păstrare, transportare, desfacere sau comercializare către întreprinzători a mărfurilor, fără documente?

„Achiziționarea, păstrarea, transportarea, desfacerea sau comercializarea de către întreprinzători a mărfurilor, produselor sau a materiei prime fără documentele respective la momentul depistării - atrage după sine aplicarea unei amenzi cetățenilor în mărime de la zece la douăzeci și cinci de unități convenționale și persoanelor cu funcții de răspundere - de la douăzeci și cinci la cincizeci de unități convenționale cu confiscarea mărfurilor, produselor sau materiei prime ce constituie obiectul contravenției”.

(Art. 161/2 din Codul cu privire la contravențiile administrative, adoptat la 29.03.85, *Veștile*, 1985, nr. 3, art. 47)

Cum este determinată noțiunea de „Desfășurarea ilegală a activității de întreprinzător”?

„Desfășurarea activității de întreprinzător fără înregistrarea corespunzătoare la organele autorizate prin lege fie cu certificatul de înregistrare declarat nevalabil – atrage după sine aplicarea unei amenzi cetățenilor în mărime de la zece la douăzeci și cinci de unități convenționale și persoanelor cu funcții de răspundere – de la cincisprezece la treizeci și cinci de unități convenționale.

Desfășurarea activității de întreprinzător fără a se înregistra la organul fiscal pentru atribuirea codului fiscal sau fără indicarea în documente a codurilor fiscale, dacă indicarea lor este prevăzută de legislație fie cu folosirea unui cod fiscal străin sau unui cod plastografiat – atrage după sine aplicarea unei amenzi persoanelor cu funcții de răspundere – de la douăzeci și cinci la treizeci și cinci de unități convenționale.

Desfășurarea activității de întreprinzător fără înregistrare ca plătitor de cote de asigurare socială de stat obligatorie în modul stabilit de legislație – atrage după sine aplicarea unei amenzi persoanelor responsabile de înregistrare în mărime de la zece la douăzeci de unități convenționale.

Desfășurarea unei activități de întreprinzător interzise, fie a unei activități de întreprinzător ce necesită primirea licenței sau autorizației privind amplasarea unității de comerț, eliberată de către autoritățile administrației publice locale sau este permisă exclusiv întreprinderilor de stat, – atrage după sine aplicarea unei amenzi cetățenilor în mărime de la zece la douăzeci de unități convenționale și persoanelor cu funcții de răspundere – de la douăzeci și cinci la treizeci și cinci de unități convenționale.

Desfășurarea activității de întreprinzător prin intermediul filialelor, reprezentanțelor, sucursalelor, secțiilor, magazinelor, depozitelor, unităților comerciale etc. neînregistrate în modul stabilit de legislație – atrage după sine aplicarea unei amenzi cetățenilor în mărime de la zece la douăzeci și cinci de unități convenționale și persoanelor cu funcții de răspundere – în mărime de la douăzeci și cinci la cincizeci de unități convenționale.

Desfășurarea activității de întreprinzător cu încălcarea dreptului la firmă (denumire), stabilit de legislație, și a modului de utilizare a acesteia – atrage după sine aplicarea unei amenzi cetățenilor în mărime de la zece la cincisprezece unități convenționale și persoanelor cu funcții de răspundere – de la cincisprezece la treizeci de unități convenționale.

Desfășurarea activității de întreprinzător fără utilizarea emblemei comerciale sau a mărcii de producție de către întreprinzătorii, care sunt obligați prin lege să asigure folosirea acestora, fie cu utilizarea unei embleme comerciale sau unei mărci de producție străine, – atrage după sine aplicarea unei amenzi cetățenilor în mărime de la zece la douăzeci de unități convenționale și persoanelor cu funcții de răspundere – de la douăzeci la treizeci și cinci de unități convenționale.

Prezentarea pentru înregistrare a actelor și informației neautentice (false) – atrage după sine aplicarea unei amenzi cetățenilor în mărime de la douăzeci la douăzeci și cinci de unități convenționale și persoanelor cu fun-

cții de răspundere – de la cincizeci la șaptezeci și cinci de unități convenționale.

Desfășurarea activității de întreprinzător fără înregistrarea, în termenele stabilite, a modificărilor operate în actele de constituire și a datelor privind schimbarea conducătorului (managerului), – atrage după sine aplicarea unei amenzi cetățenilor în mărime de la zece la cincisprezece unități convenționale și persoanelor cu funcții de răspundere – de la douăzeci la treizeci și cinci de unități convenționale.

Desfășurarea activității de întreprinzător fără înregistrare ca plătitor de prime de asigurare obligatorie de asistență medicală, în modul stabilit de legislație, – atrage după sine aplicarea unei amenzi persoanelor responsabile de înregistrare în mărime de la zece la douăzeci de unități convenționale”.

(Art. 162 din Codul cu privire la contravențiile administrative, adoptat la 29.03.85, *Veștile*, 1985, nr. 3, art. 47)

5. Aspecte penale ale combaterii corupției în sectorul privat

Nu există timpuri atât de grele încât să nu poți să fii cinstit
William Shakespeare

Corupția în sectorul privat

Una din problemele cu care se confruntă oamenii de afaceri autohtoni, asemenea altor categorii de persoane (funcționarii publici nu fac o excepție), este interpretarea incompletă, eronată sau ambiguă a noțiunii de corupție. Acest fapt are mai multe explicații: necunoașterea sau familiarizarea insuficientă a oamenilor de afaceri cu cadrul legal existent, lipsa unor deprinderi de apărare de faptele de corupție, lipsa unor tradiții de conduită incoruptibilă, etc.

Astfel, nu este de mirare că unii oameni de afaceri consideră că actele de corupție se săvârșesc doar atunci când este antrenat un funcționar public, că niște cutii de bomboane, sticle de băuturi tari, etc., oferite pentru o decizie favorabilă din partea unei persoane, constituie doar un gest obișnuit de mulțumire și nu un act de corupție. Exemple de acest fel există cu duiumul, fapt care trezește îngrijorare, deoarece necunoașterea sau înțelegerea incorectă a materiei poate duce la acte de corupție mult mai grave, care pot periclita interesele patrimoniale atât ale oamenilor de afaceri, cât și ale statului în întregime.

Avantajele cunoașterii de către oamenii de afaceri a prevederilor cadrului legal referitoare la corupție sunt evidente. Acestea cuprind:

- posibilitatea dezvoltării afacerii într-un mod onest și sigur prin excluderea faptelor de corupție;
- posibilitatea impunerii funcționarilor publici, prin propriul comportament, a unor reguli de conduită incoruptă, în strictă conformitate cu prevederile legii;
- sporirea capacității de apărare a drepturilor în relațiile cu funcționarii publici sau alte persoane fără a recurge la fapte de corupție;
- posibilitatea protejării de eventuale fapte de corupție, precum și a apărării în instanțe în cazul confruntării cu cazuri de corupție.

Totodată, sunt evidente și riscurile pe care le comportă oamenii de afaceri implicați în infracțiuni de corupție, deoarece tragerea lor la răspundere penală ar putea să se soldeze cu:

- pedepsirea penală, inclusiv privarea de libertate;
- deteriorarea imaginii propriului business și a reputației omului de afaceri;
- pierderea afacerii existente și dificultăți în inițierea unui business nou, inclusiv obținerea de credite bancare, granturi pentru realizarea proiectelor de afaceri;
- prejudicierea bugetului familiei;
- pierderea încrederii din partea partenerilor de afaceri, membrilor de familie, prietenilor;

- eventualul refuz la solicitarea angajării ulterioare într-o organizație privată sau publică, etc.

Actele normative naționale care cuprind faptele ce constituie acte de corupție sunt:

- Legea privind combaterea corupției și protecționismului nr. 900-XII din 27 iunie 1996 (*Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 56 din 22.08.1996*);
- Codul penal al Republicii Moldova adoptat prin Legea nr. 985-XV din 18 aprilie 2002 (*Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 128 -129 din 13.09.2002*).

Este de remarcat că Republica Moldova a semnat și a ratificat *Convenția penală privind corupția și Convenția civilă privind corupția* ale Consiliului Europei adoptate la Strasbourg în anul 1999, precum și a semnat *Convenția Națiunilor Unite împotriva corupției* adoptată la New York în anul 2003, asumându-și astfel obligațiile de a promova și a aplica măsuri de prevenire și combatere a corupției în modul cel mai eficient, inclusiv și în sectorul privat.

În art. 2 al *Legii privind combaterea corupției și protecționismului* corupția este definită ca un fenomen antisocial ce reprezintă o înțelegere nelegală între două părți, din care o parte propune sau promite privilegiu sau beneficiu nelegitim, iar cealaltă parte, antrenată în serviciul public, le consimte sau le primește în schimbul executării sau neexecutării unor anumite acțiuni funcționale ce conțin elemente ale infracțiunii prevăzute de Codul penal al Republicii Moldova.

Legislația națională deocamdată nu definește corupția în sectorul privat, cu excepția Codului penal. Totodată, se preconizează elaborarea unei noi legi anti-corupție în care vor fi prevăzute măsurile de combatere a corupției în sectorul privat.

Fapte de corupție în mediul de afaceri

În conformitate cu prevederile Codului penal, oamenii de afaceri pot fi trași la răspundere penală pentru săvârșirea următoarelor fapte de corupție:

- corupere activă;
- trafic de influență;

- luare de mită;
- dare de mită;
- abuz de serviciu.

Actele de corupție enumerate mai sus sunt prezentate în capitolul XV „Infrațiuni săvârșite de persoane cu funcție de răspundere” și capitolul XVI „Infrațiuni săvârșite de persoane care gestionează organizațiile comerciale, obștești sau alte organizații nestatale” din Codul penal.

Corupere activă

Coruperea activă este una dintre cele mai răspândite forme de corupere săvârșite de oamenii de afaceri.

Coruperea activă (art. 325)	Descrierea infracțiunii	Pedepsa
alin. 1	<p>Promisiunea, oferirea sau darea²² unei persoane cu funcție de răspundere, personal sau prin mijlocitor, de <i>bani, titluri de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale, servicii, privilegii sau avantaje</i> ce nu i se cuvin, pentru:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a îndeplini; - a refuza îndeplinirea; - a întârzia îndeplinirea; - a grăbi îndeplinirea unei acțiuni ce ține de obligațiile ei de serviciu; <p>ori pentru:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a îndeplini o acțiune contrar obligației sale de serviciu; <p>precum și pentru:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a obține de la autorități distincții, funcții, piețe de desfacere sau o oarecare decizie favorabilă pentru sine sau pentru altă persoană 	<p>Amendă în mărime de la 2.000 la 4.000 unități convenționale și închisoare de la 2 la 5 ani</p>
alin. 2	<p>Faptele de corupere activă prevăzute în alin. (1), recunoscute ca fiind cu un grad de pericol socialmente sporit și săvârșite:</p>	<p>Amendă în mărime de la 2.000 la 4.000 unități con-</p>

²² **Promisiune** – făgăduială făcută funcționarului public de către o persoană referitor la obiectele destinate coruperii; **oferire** – propunere făcută de o persoană funcționarului public referitor la obiectele destinate coruperii însoțită de prezentarea acestora; **dare** – acțiune de a înmâna, de a preda obiectele destinate coruperii.

	<ul style="list-style-type: none"> - repetat; - de două sau mai multe persoane; - în proporții mari 	venționale și închisoare de la 3 la 7 ani
alin. 3	<p>Faptele de corupere activă prevăzute la alin. (1) sau (2), recunoscute ca fiind cu un grad de pericol deosebit de mare și săvârșite:</p> <ul style="list-style-type: none"> - în proporții deosebit de mari; - în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale 	Închisoare de la 6 la 12 ani
alin. 4	<p>Persoana care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate în alin. (1), este liberată de răspundere penală dacă:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ele i-au fost extorcate; sau - persoana s-a autodenunțat, neștiind că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracțiunea săvârșită de ea 	

Potrivit art.123 din Codul penal, **persoana cu funcție de răspundere** se consideră persoana căreia, într-o întreprindere, instituție, organizație de stat sau a administrației publice locale ori într-o subdiviziune a lor, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin stipularea legii, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor autorității publice sau a acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice.

Este de remarcat că:

Potrivit *Hotărârii Plenului Judecătorei Supreme a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru mituire”* nr. 6 din 11.03.1996, prin **obiecte destinate coruperii** pot fi considerați banii, titlurile de valoare, bunurile materiale și alte avantaje patrimoniale (folosirea gratuită a unei locuințe, procurarea gratuită a foilor turistice, prestarea gratuită a unor servicii, etc.), precum și avantajele nepatrimoniale (acordarea de titluri, grade, alte distincții onorifice, etc.).

Legea privind combaterea corupției și protecționismului stabilește în art. 8 lit. b) că funcționarului i se interzice să primească, în virtutea situației sale sociale, daruri și servicii, cu excepția semnelor de atenție simbolice, conform normelor de politețe și de ospitalitate recunoscute și a suvenirilor simbolice în timpul acțiunilor de protocol și altor acțiuni oficiale, a căror valoare nu depășește un salariu minim.

Notă: Prin fapte de corupere activă săvârșite în mod repetat, de două sau mai multe persoane, în proporții mari și deosebit de mari, în interesul

unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale și prin extorcarea de bunuri și servicii se înțeleg următoarele:

- **repetat** – situații în care persoana care a săvârșit anterior un act de corupere activă prevăzută de art. 325 alin.1 din Codul penal și nu a fost condamnată pentru o atare faptă ori nu a expirat termenul de prescripție în decursul căruia ea poate fi trasă la răspundere penală, comite din nou o infracțiune de corupere activă similară²³;
- **de două sau mai multe persoane** – situații în care două sau mai multe persoane săvârșesc infracțiunea de corupție, după ce s-au înțeles din timp să comită în comun asemenea acte ori au convenit despre aceasta după începerea, dar până la consumarea infracțiunii;
- **în proporții mari** (art. 126 din Codul penal) – situații în care valoarea bunurilor sau a serviciilor, a altor avantaje patrimoniale promise, oferite sau date la momentul săvârșirii infracțiunii depășește suma de 10.000 de lei (de la 500 la 1500 unități convenționale), **în proporții deosebit de mari** (art. 126 din Codul penal) - situații în care valoarea bunurilor sau a serviciilor, a altor avantaje patrimoniale promise, oferite sau date la momentul săvârșirii infracțiunii depășește suma de 30.000 de lei (1500 de unități convenționale);
- **extorcarea de bunuri ori servicii** – situații în care făptuitorul (cel ce pretinde mită) amenință persoana cu săvârșirea împotriva ei a acțiunilor care pot cauza prejudicii drepturilor și intereselor legale ale acesteia; creează intenționat condiții speciale care impun persoana să-i dea mită în scopul prevenirii consecințelor negative asupra intereselor ei legale;
- prin **grup criminal organizat** (art. 46 din Codul penal) se înțelege o reuniune stabilă de persoane care s-au organizat în prealabil pentru a comite una sau mai multe infracțiuni;

²³ Octavian Bejan, Gheorghe Butnaru, Igor Ursan, Valeriu Țurcan. *Prevenirea corupției în instituțiile publice: ghid pentru funcționarul public*, Transparency International - Moldova, 2005, p. 14-15.

- **organizația criminală** (art. 47 din Codul penal) este o reuniune de grupuri criminale organizate într-o comunitate stabilă, a cărei activitate se întemeiază pe diviziune între membrii organizației și structurile ei a funcțiilor de administrare, asigurare și executare a intențiilor criminale ale organizației în scopul de a influența activitatea economică și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau de o a controla, sub alte forme, în vederea obținerii de avantaje și a realizării de interese economice, financiare sau politice.

Pentru a facilita înțelegerea celor expuse mai sus vom exemplifica eventualele cazuri de corupere activă care pot fi săvârșite de oamenii de afaceri:

- promiterea de către un om de afaceri unui funcționar public a unei sume de bani, a foilor turistice și de tratament, achitarea costului biletelor de călătorie și a cazării funcționarului la plecarea acestuia în delegațiile din străinătate pentru obținerea de licențe, certificate, etc.;
- efectuarea gratuită de către un om de afaceri a lucrărilor de reparație în apartamentul funcționarului public pentru a urgenta soluționarea unor probleme ce țin de desfășurarea businessului;

- executarea (achitarea) lucrărilor de reparație în biroul de serviciu al funcționarului public, mobilarea sau dotarea tehnică a biroului de serviciu al funcționarului din contul mijloacelor omului de afaceri fără ca acesta să participe la procedurile de achiziții publice stabilite de legislație;
- transmiterea de către un om de afaceri în dar unui funcționar public a unui autovehicul, apartament pentru a câștiga contractul de achiziții publice;
- angajarea de către un om de afaceri în compania sa (în companiile partenerilor săi de afaceri) a persoanelor apropiate unui funcționar public;
- susținerea personală de către un om de afaceri (sau prin intermediul partenerilor săi de afaceri) a rudelor/persoanelor apropiate ale funcționarului public la inițierea sau extinderea de către aceștia a businessului, etc.

Exemplu de autodenunțare a faptei de corupție prin extorcare²⁴

Judecătorul Judecătoriei Economice de circumscripție V.B., examinând cauza civilă după acțiunea Societății pe Acțiuni „Consocivil” către firma comercială de producție „Eco-21” privind încasarea sumei de 575 202 lei și a taxei de stat – 17 346 lei, a constatat că acțiunea pornită este nefondată și poate fi respinsă. Înțelegând acest fapt, judecătorul a hotărât să extorcheze de la directorul firmei F.C.P. „Eco-21” mită în sumă de 6 000 USD.

Deoarece F.C.P. „Eco-21” se afla într-o stare financiară precară, directorul acestei firme a acceptat darea de mită și i-a înmănat judecătorului, o parte a mitei în sumă de 1200 USD.

Peste trei luni judecătorul a pronunțat hotărârea în favoarea firmei F.C.P. „Eco-21”, continuând să extorcheze suma solicitată.

La consultația juristului, directorul firmei „Eco-21” s-a adresat cu o cerere de autodenunțare la poliție privind extorcarea mitei din partea judecătorului V.B. Ca rezultat, judecătorul a fost reținut în flagrant în momentul când primea mită în sumă de 2 000 USD.

²⁴ Constantin Gurschi, Vasile Gurin, Valeriu Cușnir, Mihai Avram. *Jurisprudența privind infracțiunile de corupție. Aspecte teoretico-practice*, 2003, p. 132-137.

Trafic de influență

O altă infracțiune de corupție care poate fi săvârșită de oamenii de afaceri este traficul de influență, atunci când oamenii de afaceri recurg la „relațiile” cu funcționarul public (sau rudele, prietenii, colegii de facultate și de lucru, etc.) pentru a profita în comun de pe urma faptelor de corupție prin prestarea de „servicii” unul altuia, etc.

Traficul de influență (art. 326)	Descrierea infracțiunii	Pedepsa
alin. 1	<p>Primirea sau extorcarea de <i>bani, titluri de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale</i>, acceptarea²⁵ de <i>servicii, bunuri sau avantaje</i>, personal sau prin mijlocitor, pentru sine sau pentru o altă persoană, săvârșite intenționat de către o persoană care are influență sau care susține că are influență asupra unui funcționar în scopul:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de a-l face să îndeplinească; - să nu îndeplinească acțiuni ce intră în obligațiile lui de serviciu, indiferent dacă asemenea acțiuni au fost sau nu săvârșite 	<p>Amendă în mărime de la 500 la 1.500 unități convenționale sau cu închisoare de la 2 la 5 ani</p>
alin. 2	<p>Faptele de trafic de influență prevăzute în alin. (1), recunoscute ca fiind cu un grad de pericol socialmente sporit urmate de influența promisă sau de obținerea rezultatului urmărit, săvârșite:</p> <ul style="list-style-type: none"> - repetat; - de două sau mai multe persoane; - cu primirea de bunuri sau avantaje în proporții mari 	<p>Amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unități convenționale sau închisoare de la 3 la 7 ani</p>
alin. 3	<p>Faptele de trafic de influență prevăzute la alin. (1) sau (2), recunoscute ca fiind cu un grad de pericol deosebit de mare, săvârșite:</p> <ul style="list-style-type: none"> - cu primirea de bunuri sau avantaje în proporții deosebit de mari; - în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale²⁶ 	<p>Închisoare de la 5 la 10 ani cu amendă în mărime de la 500 la 1.500 de unități convenționale</p>

²⁵ **Primire** – preluarea unei sume de bani, a titlurilor de valoare și altor bunuri; **acceptare** – manifestarea acordului cu privire la promisiunile date sau înțelegerea de moment sau pe viitor asupra valorilor și bunurilor care urmează a fi transmise sau luate; **extorcare** – obținerea valorilor răvnite (bani, bunuri etc.) cu forța, prin amenințare, violență, șantaj. (Alexei Barbăneagră, Viorel Berliba, Constantin Gurschi, etc. *Codul penal comentat și adnotat*, 2005, p. 524).

²⁶ Vezi nota de pe p.86-87.

Vom exemplifica unele eventuale fapte de trafic de influență ce pot fi săvârșite de oameni de afaceri:

- primirea de către un om de afaceri a unei sume de bani din partea unor cunoscuți în scopul de a interveni și influența asupra funcționarului public pentru ca acesta să elibereze actele necesare pentru inițierea activității de întreprinzător;
- acceptarea de către un om de afaceri a propunerii din partea unui partener de a interveni și influența funcționarul din serviciul vamal pentru a diminua taxele vamale la importul produselor industriale în schimbul unor bunuri sau servicii;
- un om de afaceri amenință conducătorul firmei care participă la concursul de achiziții publice că, în cazul în care nu va primi o sumă de bani, va influența funcționarul responsabil de achiziții publice să respingă cererea de participare;
- un om de afaceri acceptă propunerea unui membru al grupului criminal de procurare a unui local de agrement la un preț redus în schimbul influenței și determinării funcționarului public să accepte vânzarea unui lot de pământ.

Luare de mită

Oamenii de afaceri care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală pot fi implicați în astfel de fapte de corupție, cum sunt darea și luarea de mită, abuzul de serviciu în vederea închirierii localurilor sau terenurilor, facilitarea obținerii creditelor bancare, granturilor, etc.

Potrivit art. 124 din Codul penal, **persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală** este persoana căreia, în organizația indicată sau într-o subdiviziune a acesteia, i se acordă permanent sau provizoriu, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații, în vederea exercitării funcțiilor sau acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico - economice.

Luarea de mită (art. 333)	Descrierea infracțiunii	Pedepsa
alin. 1	<p>Luarea de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală a mitei sub formă de bani, titluri de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale, acceptarea de servicii, privilegii sau avantaje, ce nu i se cuvin, pentru:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a îndeplini; - a nu îndeplini; - a întârzia îndeplinirea sau - a grăbi îndeplinirea unei acțiuni în interesul mituitului sau al persoanelor pe care le reprezintă, dacă asemenea acțiuni intră în obligațiile de serviciu ale mituitului 	<p>Amendă în mărime de la 500 la 1.500 unități convenționale sau închisoare de până la 5 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani</p>
alin. 2	<p>Faptele de luare de mită prevăzute în alin. (1), recunoscute ca fiind cu un grad de pericol socialmente sporit, săvârșite:</p> <ul style="list-style-type: none"> - repetat; - de două sau mai multe persoane; - cu extorcarea mitei²⁷; - în proporții mari 	<p>Amendă în mărime de la 1.000 la 3.000 unități convenționale sau închisoare de la 5 la 10 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani</p>
alin. 3	<p>Faptele de luare de mită prevăzute în alin. (1) sau (2), recunoscute ca fiind cu un grad de pericol deosebit de mare, săvârșite:</p> <ul style="list-style-type: none"> - în proporții deosebit de mari; - în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale 	<p>Închisoare de la 7 la 15 ani</p>

²⁷ Vezi nota de pe p.86-87

Prin **funcții sau acțiuni organizatorico - economice** se înțeleg funcțiile de conducere a colectivelor organizațiilor comerciale, obștești sau altor organizații nestatale, a subdiviziunilor structurale sau a sectoarelor de muncă, ori de dirijare a unor procese, cum ar fi: planificarea muncii, selectarea și repartizarea cadrelor, angajarea și concedierea de la serviciu, etc. Prin **funcții sau acțiuni administrative de dispoziție** se înțeleg împuternicirile privind dirijarea și dispunerea de patrimoniu, stabilirea ordinii de păstrare, asigurarea controlului asupra acestor operațiuni, săvârșirea actelor juridice, încheierea contractelor în numele organizației, organizarea recepționării și eliberării mijloacelor bănești și documentelor, etc.²⁸.

Pentru a înțelege mai bine modalitățile de săvârșire a infracțiunii vom exemplifica unele cazuri de luare de mită:

- luarea de bani de către directorul unei bănci comerciale de la un om de afaceri în schimbul eliberării unui credit bancar în condiții avantajoase;
- luarea de bani de către directorul unei firme de la un om de afaceri în schimbul închirierii la prețuri prea mici a unui local aflat în proprietatea acestuia;
- acceptarea de bani sau servicii de către conducătorul unei întreprinderi de la un om de afaceri în schimbul vânzării lui a acțiunilor unei întreprinderi.

Dare de mită

Spre deosebire de luarea de mită, care poate fi săvârșită de persoanele ce gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală, darea de mită, la fel ca și coruperea activă, poate fi comisă de orice persoană, inclusiv de omul de afaceri.

Vom exemplifica în continuare unele cazuri de dare de mită:

- darea de către un om de afaceri unei persoane care gestionează o organizație comercială a unei sume de bani în schimbul încheierii, în condiții avantajoase, a contractului de transportare a mărfurilor;

²⁸ Alexandru Borodac. *Manual de drept penal, partea specială*, 2004, p. 507.

Darea de mită (art. 334)	Descrierea infracțiunii	Pedeapsa
alin. 1	<p>Darea unei persoane care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală a mitei sub formă <i>de bani, titluri de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale, servicii, privilegii sau avantaje</i>, ce nu i se cuvin, pentru:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a îndeplini; - a nu îndeplini; - a întârzia îndeplinirea sau - a grăbi îndeplinirea unei acțiuni în interesul mituitorului sau al persoanelor pe care le reprezintă, dacă asemenea acțiuni intră în obligațiile de serviciu ale mituitorului 	Amendă în mărime de la 500 la 1.000 unități convenționale sau închisoare de până la 3 ani
alin. 2	<p>Faptele de dare de mită prevăzute în alin. (1), recunoscute ca fiind cu un grad de pericol socialmente sporit, săvârșite:</p> <ul style="list-style-type: none"> - repetat; - de două sau mai multe persoane; - în proporții mari 	Amendă în mărime de la 1.000 la 2.000 unități convenționale sau închisoare de la 2 la 5 ani
alin. 3	<p>Faptele de dare de mită prevăzute la alin. (1) sau (2), recunoscute ca fiind cu un grad de pericol deosebit de mare, săvârșite:</p> <ul style="list-style-type: none"> - în proporții deosebit de mari; - în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale 	cu închisoare de la 5 la 10 ani
alin. 4	<p>Persoana care a dat mită este liberată de răspunderea penală dacă:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mita i-a fost extorcată; sau - persoana s-a autodenunțat, neștiind că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracțiunea săvârșită de ea 	

- prestarea gratuită de către un om de afaceri unui director al societății comerciale a serviciilor în schimbul angajării unui membru de familie;

- oferirea de către un om de afaceri a unor foi turistice unei persoane care gestionează o organizație comercială în schimbul divulgării unor secrete comerciale.

Abuz de serviciu

Abuzul de serviciu este o altă faptă de corupție care poate fi comisă de persoane care gestionează organizațiile comerciale, obștești sau alte organizații nestatale.

Abuzul de serviciu (art. 335)	Descrierea infracțiunii	Pedepsa
alin. 1	Folosirea intenționată de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală a situației de serviciu, în interes material ori în alte interese personale , dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice	Amendă în mărime de la 150 la 400 unități convenționale sau închisoare de până la 3 ani
alin. 2	Folosirea intenționată de către un notar, auditor sau avocat a situației de serviciu, în interes material ori în alte interese personale , dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice	Amendă în mărime de la 500 la 800 unități convenționale sau cu închisoare de la 2 la 5 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea dreptului de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani
alin. 3	Faptele de abuz de serviciu prevăzute la alin. (1) sau (2), recunoscute ca fiind cu un grad de pericol deosebit de mare, săvârșite: <ul style="list-style-type: none"> - în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale; - soldate cu urmări grave 	Închisoare de la 3 la 7 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani

Prin folosirea cu intenție a situației de serviciu, interes material, alte interese personale, daune considerabile și urmări grave se înțeleg următoarele:

- **folosirea cu intenție a situației de serviciu** presupune îndeplinirea sau neîndeplinirea împuternicirilor funcționale nu în scopul realizării sarcinilor de serviciu, ci în scop personal și în detrimentul intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice²⁹;
- **interes material** – situația în care făptuitorul urmărește scopul de a dobândi bunuri materiale, bani sau alte avantaje patrimoniale în folosul său prin îndeplinirea sau neîndeplinirea abuzivă a atribuțiilor sale de serviciu, dacă aceasta nu cad sub incidența „luare de mită”;
- **alte interese personale** – dorința făptuitorului de a avea alte avantaje, nepatrimoniale, prestări de servicii, acceptarea de funcții sau protecție de serviciu, susținere profesională s-au de a-și ascunde incompetența etc., dacă aceasta nu cade sub incidența „luare de mită”;
- **daune considerabile** (art. 126 din Codul penal) în lege nu se specifică expres urmările considerate daune în proporții considerabile, ci este lăsat la discreția organelor de drept a stabili, în funcție de fiecare caz concret, luându-se în considerație cantitatea și însemnătatea bunurilor pentru persoana fizică sau persoana juridică, gravitatea încălcărilor drepturilor și libertăților persoanei, măsura în care prejudiciul influențează asupra situației materiale a victimei, etc.;
- **urmări grave** – urmează a fi determinate de la caz la caz, pornindu-se de la împrejurările concrete ale cauzei, dacă au fost stabilite avarii cu pagube enorme, oprirea și staționarea transportului sau a proceselor tehnologice, dezorganizarea activității unei instituții sau întreprinderi, cauzarea unui prejudiciu material,

²⁹ Alexei Barbăneagră, Viorel Berliba, Constantin Gurschi, etc. *Codul penal comentat și adnotat*, 2005, p. 527, 541.

indiferent de forma de proprietate, în proporții deosebit de mari, mai mult de 1500 unități convenționale (30.000 lei), cauzarea de deces sau de vătămări grave integrității corporale sau sănătății chiar în privința unei singure persoane.

Vom specifica în continuare unele cazuri de abuz de serviciu:

- virarea de către directorul unei societăți comerciale a unei sume de bani din contul bancar al societății în favoarea unei firme afiliate directorului drept "plată anticipată" pentru mărfuri fără existența unui contract și fără virarea ulterioară a mărfurilor;
- angajarea formală la lucru de către persoana care gestionează o întreprindere a unei rude care primește salariu fără a activa în cadrul întreprinderii.

Este de remarcat că oamenii de afaceri pot comite în activitatea lor nu numai infracțiuni de corupție, ci și alte delictе prevăzute de Codul penal, cum ar fi depășirea atribuțiilor de serviciu, delapidarea averii străine și însușirea averii în proporții mari sau deosebit de mari. Adesea aceste infracțiuni pot fi comise concomitent, agravând consecințele pentru oamenii de afaceri.

Totodată, martorii, părțile vătămate, bănuții, inculpații, precum și reprezentanții lor legali, condamnații, rudele apropiate ale celor enumerați care au declarat organelor de drept despre faptele de corupție comise, au participat la depistarea, prevenirea, curmarea, cercetarea și descoperirea acestora beneficiază de protecție de stat din partea organelor de drept în corespundere cu prevederile Legii privind protecția de stat a părții vătămate, a martorilor și a altor persoane care acordă ajutor în procesul penal nr. 1458-XIII din 28 ianuarie 1998 (*Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 26 - 27 din 26.03.1998*).

Informații de contact

Organizația, adresa	Telefon, fax, e-mail
1	2
Centrul de Combatere a Crimelor Economice și Corupției (CCCEC) <i>b-dul Ștefan cel Mare, 198, MD-2004</i> Serviciul relații cu publicul Telefonul de încredere	Tel. 25-72-03, Tel. 25-72-38, Tel. 22-35-83
Direcția generală teritorială Bălți a CCCEC, <i>str. Dostoievski, 12, MD-3100</i>	Tel. (231) 22-511
Direcția generală teritorială Cahul a CCCEC, <i>b-dul Victoriei 11, MD-3900</i>	Tel. (299) 21-677, (299) 28-517
Serviciul de Informații și Securitate	Tel. 23-45-32, 23-92-43
Procuratura Generală, <i>str. Mit. Bănulescu Bodoni, 26, MD-2005, Chișinău</i> Procuror General (anticamera) Secția relații cu publicul Linia fierbinte	Tel. 22-40-04, Tel./Fax 21-20-32, Tel. 22-50-75, Tel. 22-62-47
Procuratura anticorupție Linia fierbinte	Tel. 27-51-95, 27-83-69
Procuratura în transport	Tel. 27-15-64, 27-54-04
Procuratura mun. Chișinău	Tel. 27-30-57, 27-64-74
Procuratura s. Centru mun. Chișinău	Tel. 22-52-96, 22-35-92
Procuratura s. Ciocana mun. Chișinău	Tel. 48-84-20

1	2
Procuratura s. Botanica mun. Chișinău	Tel. 77-78-35
Procuratura s. Buiucani mun. Chișinău	Tel. 23-78-66
Procuratura s. Râșcani mun. Chișinău	Tel. 32-35-19
Procuratura mun. Bălți	Tel. (231) 23-329
Procuratura r-nul Căușeni	Tel. (243) 23-556
Procuratura or. Bender	Tel. (01600373552) 28-817
Procuratura UTA-Găgăuzia	Tel. (294) 24-782
Procuratura r-nul Cahul	Tel. (299) 22-990
Procuratura r-nul Călărași	Tel. (244) 22-897
Procuratura r-nul Ciadâr-Lunga	Tel. (291) 22-912
Procuratura r-nul Fălești	Tel. (259) 22-490
Procuratura r-nul Florești	Tel. (250) 20-651
Procuratura r-nul Ocnița	Tel. (271) 21-495
Procuratura r-nul Șoldănești	Tel. (272) 22-290
Procuratura r-nul Taraclia	Tel. (294) 23-990
Procuratura r-nul Telenești	Tel. (258) 24-592
Procuratura: Anenii-Noi (265), Basarabeasca (297), Cantemir (273), Edineț (246), Drochia (252), Criuleni (248), Cimișlia (241), Briceni (247), Căinari (277), Comrat (298), Dondușeni (251), Glodeni (249), Hâncești (269), Râșcani (256), Sângerei (262), Vulcănești (293), Ialoveni (268), Ungheni (236), Nisporeni (264), Orhei (235), Strășeni (237), Ștefan-Vodă (242), Leova (263), Rezina (254).	Tel. 22-990
Ministerul Afacerilor Interne Unitatea de gardă Direcția Securitate Internă Direcția Delicte Transfrontaliere și Informaționale Biroul informații	Tel. 22-12-01, 25-56-50 Tel. 22-45-47, 25-57-78, Fax 22-27-23 Tel. 25-53-55, 25-51-86, Tel. 25-56-62, 25-57-65 Tel. 25-52-77

Transparency International-Moldova

1	2
Departamentul Situații Excepționale	Tel. 73-85-45, Fax 73-85-01
Direcția Pompieri și Salvatori (anti-camera)	Tel. 22-75-74, Fax 22-73-40
Ministerul Industriei și Infrastructurii	Tel. 27-80-59, 27-80-35
Ministerul Transporturilor și Gospodăriei Drumurilor	Tel. 55-15-00, Fax 53-49-54
Inspectoratul Transportului de Mărfuri și Călători	Tel. 55-15-00, Fax 53-49-54
Inspectoratul de Stat al Comunicațiilor	Tel. 73-53-64, Fax 73-39-41
Curtea de Conturi	Tel/Fax. 23-30-20 23-25-79, 23-37-76 cdc@moldova.md
Serviciul Standardizare și Metrologie	Tel. 75-04-60, 74-85-88
Camera de Licențiere	Tel. 27-49-74, 27-79-17
Camera Înregistrării de Stat Linie fierbinte	Tel. 27-73-18, 27-73-11 Tel. 27-44-06
Institutul Național de Standardizare și Metrologie	Tel. 74-85-42, Fax 74-54-89
Ministerul Finanțelor	Tel. 23-35-75, 22-73-62, Fax 24-00-55
Vistieria de Stat	Tel. 22-87-77, 22-87-71
Camera de Stat pentru Supravegherea Marcării	Tel. 24-21-76, 24-22-54
Inspectoratul Fiscal Principal de Stat	Tel/Fax 22-06-93
Inspectoratul Fiscal de Stat a mun. Chișinău	Tel. 22-61-80
Camera de Comerț și Industrie	Tel. 22-01-56, 22-15-52
Agenția Rezerve Materiale, Achiziții Publice și Ajutoare Umanitare	Tel. 24-00-10, 22-87-70
Agenția Relații Funciare și Cadastru	Tel. 22-05-98, 21-22-44
Departamentul Control Financiar și Revizie de pe lângă Ministerul Finanțelor	Tel. 22-26-73, 22-26-70
Casa Națională de Asigurări Sociale	Tel. 72-57-97, 25-78-25
Ministerul Sănătății și Protecției Sociale	Tel. 72-99-07, 72-95-90, 72-99-83, 72-98-69

1	2
Centru de Medicină Preventivă municipal	Tel. 57-43-02
Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare	Tel. 23-34-27, 23-35-36
Departamentul Medicină Veterinară cu Inspectoratul Veterinar de Stat	Tel. 21-01-56, 21-01-57
Departamentul Zootehnie și Selecție	Tel. 21-03-38, 21-00-52
Inspectoratul de Stat pentru Semănțe	Tel/Fax 21-02-67
Inspectoratul de Stat pentru Protecția Plantelor	Tel. 58-42-15, 58-42-17, 58-42-18, Tel./Fax 58-42-16
Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale	Tel. 22-62-73, 20-45-07 Fax 22-07-48
Inspekția de Stat în Construcții	Tel. 23-80-24, 22-63-28 Fax 22-65-62
Inspectoratul Ecologic de Stat	Tel. 22-69-41
Agenția pentru silvicultură „Moldsilva”	Tel. 27-23-06, 27-73-45
Departamentul Statistic și Sociologie	Tel. 73-37-74, 72-88-77 cancelaria@statistica.md
Serviciul Vamal	Tel/Fax 27-30-61, 27-54-35, Tel. 27-55-76, 57-42-04
Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică	Tel. 54-13-84, 22-75-49 Fax 22-46-98, anre@moldpac.md
Comisia Națională a Valorilor Mobiliare	Tel. 22-76-95, Fax 22-30-88 cnvm@cni.md
Ministerul Justiției	Tel. 23-47-95, Fax 23-47-97 Tel. 23-47-74
Ministerul Dezvoltării Informaționale	Tel. 22-91-27, 22-91-23,
Camera Înregistrării de Stat a Ministerul Dezvoltării Informaționale	Tel. 27-73-18, 50-49-41, fax 27-73-44
Serviciul de Stat de Arhivă	Tel. 72-97-93 Tel/Fax 73-58-36

Transparency International-Moldova

1	2
Judecătoria Economică de Circumscripție	Tel. 27-55-15
Curtea de Apel Economică	Tel. 27-75-09
Curtea de Apel	Tel. 76-84-88; Fax 56-62-18
Cancelaria (cauze civile)	Tel. 76-88-33
Cancelaria (contencios administrativ)	Tel. 76-88-33
Cancelaria (cauze penale)	Tel. 56-62-17
Curtea Supremă de Justiție	Tel. 22-15-47
Cancelaria	Tel. 22-43-27
Consiliul Superior al Magistraturii	Tel. 22-30-76, 22-30-79 Fax. 22-15-47
Centrul pentru Drepturile Omului Linia fierbinte	Tel. 23-48-00 Tel. 27-37-71, cpdom@moldova.md
Comitetul Helsinki pentru Drepturile Omului în Moldova	Tel. 22-28-44, 22-73-96 chdom@moldnet.md
Asociația Femeilor de Afaceri, Bălți	Tel. (231) 22-337, 69113950 puga@moldova.cc
Centrul Inițiativelor Private, Bălți	Tel/Fax (231) 25-178 lilias@balti.iatp.md
Asociația Antreprenorilor „Real- XXI”, Cahul	Tel/Fax (299) 25-674 (299) 23-536 69119360, cahul2001@yahoo.com
Asociația Femeilor de Afaceri “Femida”, Cahul	Tel. (299) 20-984, 23-565, 69230181, afafemida@yahoo.com
Asociația Micului Business din Repu- blica Moldova	Tel. 22-06-13, 69104979 Tel/Fax 22-63-91 ambsuper@yahoo.com
Centrul Internațional de promovare a femeilor in business, “ICAWB”	Tel. 20-34-66, icawb@moldova.cc
Asociația Micului Business din Cimișlia	Tel. (241) 22-169, 69173567
Asociația Micului Business, Ungheni	Tel. (236) 20-216, 20-176, 69162858
Transparency International – Moldova	Tel. 20-34-86, Tel/Fax 23-78-76 office@transparency.md